

Историја Ромâнилор Тимочени

Дин челе мај веки тимпури ши пână îн зилеле де астăзи, ла мјазăзи де Дунăре трăјеште о нумероасă популације ромâнеаскă, ку ун трекут историк деосебит де ал Ромâнилор де ла мјазăноапте де Дунăре. Популација ачаста ромâнеаскă трăјеште рăсфиратă пе îнтреага îнтиндере де пăмâнт дела рăул Дрина ши пână кăтре Марea Неагрă, чеј мај мулци динтре ачешти Ромâни сâнт îнтре рăуриле Морава ши Лом, ши îн ачест цинут еј формеазă мажоритатеа локујиторилор. Нумај нумăрул Ромâнилор динтре Морава ши Лом есте астăзи де врео 600.000 де суфлете.

Деоарече апа Тимокулуј курђе пела жумăтатеа îнтиндереј де пăмâнт пе каре локујеск Ромâнии дин дреапта Дунăреј, с'а дат îнтређеј ачестеј ређиуни нумеле де »Тимок«, ши дупă нумеле ређиунеј Ромâнии де ајичи се нумеск »Ромâни Тимочени«. Нумеле де »Валеа Тимокулуј« каре с'а дат де асеменеа ачестуј цинут, есте тот аша де потривит, фииндкă »валеа« есте мај маре декât рăул, ши дакă Тимокул н'ар авеа о аша вале маре, ар фи рăмас небăгат îн сеамă ши ређиунеа ну с'ар фи кемат дупă нумеле луј. Орикум с'ар кема ређиунеа, фије »Тимок«, фије »Валеа Тимокулуј«, Ромâнилор де ајичи нумај »Ромâни Тимочени« ли се поате спуне.

Атât дупă лимба каре о ворбеск, кât ши дупă пăринци дин каре се траг, Ромâнии Тимочени сâнт фраци буни ку Ромâнии дин Цара Ромâнеаскă. Прин портул, обичејуриле, îнфăцишареа ши ворбиреа лор, Ромâнии Тимочени се асеамăнă мај алес ку Ромâнии дин Банат ши дин Олтенија. Асемăнареа ачаста се датореште фапулуј кă тоци ачешти Ромâни, Бăнăцении, Тимочении ши Олтении, ау авут стрâнсе легăтури унии ку алции, ши ну нумај кă с'ау îнкускрит, дар кјар фамилиј îнтређи с'ау мутат динтр'о ређиуне îн алта, ка ши кând с'ар фи дус де-а-руделеа. Дат фиинд кă Банатул, Тимокул ши Олтенија формеазă о десăвършитă унитате ђеографикă, Мунции Карпаци легând ачесте треј цинутури îнтокмај прекум шира спинăреј леагă пăрциле корпулуј унуј ом, јар Дунăреа уинд пе локујитории Банатулуј ши ај Олтениеј ку локујитории Тимокулуј, — е ушор де îнцелес кум нићи ридикăтуруриле мунцилор ши нићи апа Дунăреј н'ау îмпједекат пе локујитории ачестор треј ређиуни де а се дуче унии ла алции ши де а трăји îн стрâнсе легăтури, ну нумај îн трекут, чи ши îн времуриле де астăзи.

Примии локујитори ај Тимокулуј.

Чеј динтâј оамени деспре каре историја поменеште кă ау трăјит пе лангă Дунăре, ау фост Дачии сау Ђеции, каре ерау, унул ши ачелаш неам, îнсă авеау доуă нуме. Дачии—Ђеции трăјау де амânдоуă пърциле Дунăреј, ши локујау îнтреага îнтиндере де пăмânt купринс îнтре рăул Дрина, Мунции Балкани, Марea Неагрă, рăул Буг, рăул Припет, Карпации де Мјазăноапте, Морава Боемиеј ши Дунăреа мижлочије сау Паноникă.

Îн доуă рандури, суб Ређеле Буеребиста ши суб Ређеле Дечебал, цара Дачилор—Ђецилор а ажунс сă фије сокотитă ка »маре путере«, де каре с'а темут кјар ши путерника îмпăрăције Романă. Цара Ређелуј Буеребиста с'а îнтинс »де динкоаче ши де динколо де Дунăре«, песте îнтреага îнтиндере де пăмânt пе унде трăјау Дачии—Ђеции. Цара Ређелуј Дечебал с'а îнтинс îнсă нумај песте цинутуриле дела мјазăноапте де Дунăре, деoarече пърциле дела мјазăзи де апа Дунăреј ау фост лăсате îн стăпâнирея Романилор де кăтре ређии дачи динаинтеа луј Дечебал.

Кучериреа Тимокулуј де кăтре Романи.

Кучеринд царă дупă царă, мај îнтâј Мачедонија, апој Гречија, апој Илирија ши Трачија, Романии ау ажунс а фи стăпâни песте îнтреага Пенинсулă Балканикă, астфел кă ла анул 29 (наинте де Христос стăпâнирея романă ажунђе сă се îнтиндă пână ла Дунăре. Чел динтâј император роман, Октавијан Аугуст, îн анул 29 îнаинте де Христос, дин тоате цинутуриле дачиче дела мјазăзи де Дунăре формеазă о сингурă провинчије, кăреја îј дă нумеле де »Мезија«, ши каре се îнтиндеа дела рăул Дрина ши пână ла Марea Неагрă. Îмпăратул роман Домицијан а îнпърцит апој Мезија îн доуă ној провинчиј: Мезија де Сус (Moesia Superior) каре се îнтиндеа îнтре рăуриле Дрина (Drinus) ши Лом (Almus), — ши Мезија де Жос (Moesia Inferior), каре се îнтиндеа дела Лом ши пână ла Марea Неагрă.

Îн амânдоуă ачесте Мезиј ау фост адуши фоарте мулции колоништи романи, каре фиинд оамени де треабă ши кум се каде, ну нумај кă с'ау îмпăкат, чи кјар с'ау îнкускрит, ку Дачии—Ђеции супуши. Дин аместекул де сânђе дако-роман с'а нăскут ши îн дреапта Дунăреј, пе îнтреага îнтиндере де пăмânt дела Дрина ши пână ла Марea Неагрă, неамул ромâнеск, каре а примит ка моштенире дела Дачи-Ђеци пăмântул јар дела Романи лимба ши мândрул нуме де Ромâни.

Кучериреа Дачиеј де кăтре Романи.

Ла о сутă ши чева де ани дупă ѝнѝиинцареа Мезиеј ѝн дреапта Дунăреј, чел мај маре ѝмпăрат ал Романилор, ѝмпăратул Трајан, ажунђе сă кучереаскă ши Дачија ређелуј Дечебал, пе каре о префаче ѝн провинчије романă, дăндуј нумеле де »Дачија Трајанă«, Прекум ѝн Мезија, ла фел ши ѝн Дачија Трајанă ау фост адуши фоарте мулци колоништи романи, каре ѝнкускринду-се ку Дачии-Ђеции, ау дат наштере ачелујаш неам каре с'а нăс-кут ши ѝн Мезија, ау дат адикă наштере неамулуј ромăнеск.

Легăтура ѝнтре челе доуă провинчиј де о парте ши-де чеалалтă а Дунăреј, адикă ѝнтре Мезија ши Дачија Трајанă, с'а рефăкуг дин ноу, ѝнтокмај ка пе тимпуриле кăнд Дачии-Ђеции ерау стăпăни де амăндоуă пăрциле Дунăреј. Ла мјазăноапте ши ла мјазăзи де Дунăре ера ши акум унул ши ачелаш, неам. Дакă стăпăниреа авеа пентру требујинцеле еј подул де песте Дунăре динтре Кладова ши Турнул-Северин, апој чејлалци, пăкуруарии де ој ши мунчитории де пăмăнт, се мулцумеау ши ку лунтријиле пе каре сингури ши ле фăчеау, ори кă аштептау ка апа Дунăреј сă ѝнгеце, ши атунчи тречеау ка пе ускат.

Деоарече ерау де ачелаш неам ши ворбеау о ачееаш лимбă, тречеау унии ла алции песте Дунăре, фије де-а-руделеа, фије пела кускри сау пела сокри, фије пентру ѝмпецит, фије кјар ку нунта ѝнтреагă кăнд се адучеа миреаса. Тот аша, ну де раре ори тречеау унии ла алции пентру кумпăрăтури де димиј, де пăнзетури, де вите, де саре, де гас, ори кă пăкуруарии тречеау, ку турмеле де ој ка сă колинде лумеа ѝн лунг ши ѝн лат кăутăнд јарбă бунă пентру ој, дар ши пијацă де десфачере унде сă-ши виндă ку прец бун брăнза, лăна ши пјеиле мјеилор.

Ачаста ера фаца дин афарă а лукрурилор, кăћи де фапт тотодатă прин легăтуриле ачестеа динтре локујитории де о парте ши де чеалăлалтă а Дунăреј се статорничеау ши се ѝнтăреау ѝнсушириле неамулуј ромăнеск, каре атунчи луа фиинцă. Тречереа дела унии ла алции фăчеа ка лимба сă девинă уна ши ачееаш, јар дакă мај цинем сеама ши де ѝнкускрири, рăмăне лукру фăрă ѝндојалă кă ши сăнђеле неамулуј ромăнеск девенеа ѝн тоате фелуриле унул ши ачелаш.

Неамул ромăнеск де амăндоуă пăрциле Дунăреј с'а нăс-кут ѝн астфел де ѝнпрежурăри, ши пентру ачееа есте унул ши ачелаш неам, ши прин сăнђе, ши прин лимбă, ши прин крединце, ши прин датини.

Îнфиинцареа Дачиеј Аурелијане.

Стăпăниреа романă ла мјазăноапте де Дунăре а цинут апроапе о сутă шаптezeћи де ани. Непутăнд сă цинă пјепт хоарделор барбаре, армателе романе ау требујит сă се ретрагă тот мај спре мјазăзи, пăнă кăнд, ѝн анул 275, ѝмпăратул Аурелијан ласă ѝнтреага Дачие Трајанă ѝн стăпăниреа барбарилор ши се ретрађе ку тоатă армата ши службашии ла мјазăзи де Дунăре. Їн дреапта Дунăреј ѝмпăратул Аурелијан ѝнфиинцеазă о ноуă провинције, кăреја ѝј дă нумеле де »Дачија Аурелијанă«, ши каре куприндеа пăмăнт атăт дин Мезија де Сус, кăт ши дин Мезија де Жос. Рăул Тимок (Timacus) курђеа токмај прин мижлокул Дачиеј луј Аурелијан.

Дупă ѝнфиинцареа Дачиеј Аурелијане, Мезиеј де Сус и с'а спус »Марђинеа« (Margensis), деоарече ера стрăбăтутă де рăул „Margus“ <Морава>, ши дупă нумеле рăулуј ши-а кăпă-тат ши цинутул нумеле.

Деоарече дупă ретрађереа армателор ѝмпăратулуј Аурелијан Дунăреа а девенит хотарул де мјазăноапте ал ѝмпăрăциеј Романе, тречереа динтр'о парте ѝн алта а Дунăреј с'а фăкут чева мај греу ши мај рар. Їн примии ани, кăт тимп ау стăпăнит Дачија Трајанă Гоции ши Ђепизии, с'а путут трече ушор песте Дунăре, деоарече Гоции ши Ђепизии ау фост алијаци ај Романилор. С'а ѝнтăмплат кјар ка, ѝн луптеле ку барбарии, Романии сă јесе ѝнвингăтори, ши ѝн мај мулте рăндури партеа стăнгă а Дунăреј сă ажунгă јарăш суб стăпăниреа романă. Їн анул 323 ѝмпăратул Константин чел Маре, каре а мутат капитала дин Рома ла Бизанц (Константинопол, Цариград, Истамбул), ажунђе јарăш стăпăнитор песте о парте а Дачиеј Трајане, ши пентру а путеа лега ши мај бине Дачија Трајанă де ѝмпăрăције, рефăку дин ноу подул дела Кладова, ши мај фăку ѝнкă ун под дин цјатрă ши дин лемн песте Дунăре, ла Челеј, лăнгă Романаѝи. Тречереа песте апа Дунăреј, дела унии ла алѝии, с'а фăкут јарăш ушор, ори де кăте ори ѝмпăраѝии романи дела Константинопол (Бизанц) ѝши ѝнтиндеау стăпăниреа ши ла мјазăноапте де Дунăре. Нумај кăнд пăмăнтул Дачиеј Трајане ера кăлкат де барбари рăј ши сăлбатичи, кăнд дечи лумеа се ретрађеа ѝн мунѝи ши ѝн пăдури, ори кă се дăдеау лупте ку барбарии, тречереа песте Дунăре се фăчеа аневоје, деоарече вијаца ну ера ѝн сигуранцă ши оамении стăтеау аскунши ши адăпостиѝи. Асеменеа времури н'ау цинут ѝнсă ниђиодатă мулт, ши пентру ачееа се поате спуне кă пе тимпул нăвăлиреј попоарелор барбаре, легăтура динтре Ромăнии дин партеа стăнгă а Дунăреј ку чеј дин Їмпăрăѝија Романă Бизантинă н'а фост руптă, чи

нумај інтреруптă дин кăнд ін кăнд. Мулцумитă ачестор легăтури тотуш десе ши стрăнсе, лимба ромăнеаскă а рăмас ачееаш де амдăдоуă пăрциле Дунăреј, ши алăтури де лимбă ачелеаш ау рăмас крединцеле, датиниле, портул, жокуриле, кăнтечеле ши інсуш сăнђеле, адикă неамул.

Вениреа Славилор ши а Булгарилор ін Пенинсула Балканикă.

Îн челе мај веки тимпури Славии ау локујит ін партеа де мјазăноапте а Полониеј, інтре рăуриле Вистула, Нипру ши Припет. Деоарече ау фост мунчитори де пăмăнт, ау фост луаци ін робије де неамуриле барбаре, каре апој j-ау тăрît ка роби ај лор тот мај спре апус, пăнă кăнд Славии, мај інтăј ка роби ај Гоцилор ши ај Хунилор, ау ажунс сă мунчаскă пе пăмăнтул Дачиеј Трајане. Мај апој, ка роби ај Аварилор, Славии ау фост тăрîци ши мај спре апус, прин Унгарија де астăзи. Аварии j-ау фолосит пе Слави ну нума пентру лукратул пăмăнтулуј, чи ши ка солдаци; Аварии луптау де пе кај, јар Славии луптау пе жос. Суб стăшăниреа Аварилор Славии ау кăзут інтр'о аша де греа робије, інкăт кјар а ажунс vorba кă »Славул е кăнеле Аварулуј«.

Дупă че j-ау інвăцат сă се лупте ка арматă регулатă, Аварии j-ау луат пе Слави ка сă се батă алăтури де еј îмпотрива îмпăрацилор дела Рома сау дела Константинопол, прекум ши îмпотрива îмпăрацилор ђермани. Алăтури де Аварии, Славии ау інчепут сă факă кучерири ши ін Пенинсула Балканикă. Îмпăрации романи дин Константинопол фиинд ін лупте греле ку путерничии Персијени, ау лăсат Дунăреа слаб апăратă, астфел кă банделе аваре ши славе ау путут трече Дунăреа спре а жефуји ши а прăда богата Îмпăрăције Бизантинă. Витеазул îмпăрат Ираклије (610—641), ку тоате кă j-а бătут атăт пе Персијени, кăт ши пе Аварии ши Славии каре ажунсесерă пăнă ла Константинопол, требујинд сă інчеапă ши рăзбојул ку Арабии, ну j-а путут îмпједека пе Слави ка сă ну се ашезе ін Пенинсула Балканикă.

О парте динтре Слави с'ау ашезат ін Пенинсула Балканикă фиинд примици де кăтре îмпăрации бизантини ка оамени пентру лукратул пăмăнтулуј. Славии ачештија ау фост букуроши сă скапе де суб стăпăниреа Аварилор ши сă фије стăпăници де îмпăрации бизантини. О алтă парте динтре Славии дин Пенинсула Балканикă ау фост адуши де Аварии, каре інтр'о време ау ажунс сă-ши інтиндă стăпăниреа ши ла мјазăзи де Сава ши Дунăре. Ачешти Слави, дупă инфрăнђереа ши нимичиреа Аварилор де кăтре îмпăратул дела Рома Карол чел Маре, ін анул 796, ау кăзут ла фел суб стăпăниреа îмпăрацилор романи дела Константинопол.

Булгариин ау локујит ѝн челе мај веки тимпури прин партеа де мижлок а Азиеј. Де аколо, ѝн веакул ал II-леа дупă Христос, с'ау мутат ѝнтре рăуриле Волга ши Дон; нумеле де »Булгари« сау »Волгари« ле вине дела рăул Волга. Їмпинши ши де ачи де алци барбари, Булгариин с'ау тот мутат кăтре апус, пăнă ау ажунс ѝн партеа де мјазăзи а Басарабиеј, ши де ачи, пела анул 679, Булгариин ау трекут ла мјазăзи де Дунăре, аше-зăнду-се песте Славии дин ачесте пăрци. Їмпăрациин романи дела Константинопол ну j-ау путут ѝмпједека пе Булгари ка сă ну се ашезе ѝн Пенинсула Балканикă, деоарече популација латинă дин ачесте пăрци а фост рăритă де мулте рăзбоаје ши нăвăлири, јар Славии ашезаци ачи ку ѝнвојиреа ѝмпăрацилор бизантини, каре авеау ѝндаториреа де а апăра ѝмпăрăција де алци нăвăлитори, ну j-ау путут опри пе Булгари де а ну се ашеза песте еј.

Наштереа попорулуж сăрб ши а попорулуж булгар.

Мареа примеждије а ревăрсăреј попоарелор барбаре песте Їмпăрăција Романă j-а фăкут пе ѝмпăрациин каре ау венит дупă ѝмпăратул Аурелијан ка сă ајбе о деосебитă грижă де партеа динспре рăсăрит а ѝмпăрăциеј, пе унде мај тоци нăвăлиториин ѝнчеркау сă пăтрундă спре а прăда богăцијиле романе. Ла чинчизечи ши чинчи де ани дупă че Дунăреа а девеннт хотарул де мјазăноапте ал Їмпăрăциеј Романе, деѝи ла анул 330, ѝмпăратул Константин чел Маре а мутат капитала дела Рома ла Бизанц, спре а фи мај апроапе де Дунăре. Орашул Бизанц, девенит капиталă, а кăпăтат нумеле де »Константинопол«, кăруја Славии ѝј зик »Цариград«, јар Турчиин ѝј зик »Истамбул«. Деоарече капитала ѝмпăрăциеј ну мај ера Рома, нумеле де »Їмпăрăције Романă« а ѝнчепут сă фије ѝнлокујит прин нумеле де »Їмпăрăције Бизантинă«, — цара луăнд нумеле капита-леј ној.

Кăнд попоареле барбаре ау ѝнчепут сă се реверсе ку путере ши асупра пăрциин де апус а Їмпăрăциеј Романе, ѝмпăрациин дела Константинопол ши-ау пус ла Рома ун ом де ѝнкредере ал лор, каре сă стăпăнеаскă ши сă апере партеа де кăтре апус а ѝмпăрăциеј. С'а ѝнтăмплат атунчи ка омул де ѝнкредере дела Рома сă фије кјар фрателе ѝмпăратулуж дела Константинопол, астфел кă де фапт Їмпăрăција Романă авеа дој ѝмпăраци, унул ла Бизанц ши алтул ла Рома. Унул динтре ѝмпăраци, Теодосије чел Маре, с'а гăндит кјар сă ѝмпартă ѝмпăрăција, ши де ачеаа ѝнаинтеа морциин сале, ѝн анул 395, ѝмпарте мареа Їмпăрăције

Романă  н доуă: партеа де р с рит о д  фиулуј с у Аркадјус, јар партеа де апус о д  челујлалт фиу ал с у Хонорјус. Дуп  ачаст   мп рцире  мп р ција Роман  ни ниодат  ну с'а мај унит суб ун сингур ст п нитор. Мај р у  нк ,  н анул 476  мп р ција де Апус есте супус  де неамуриле  ермане, јар  мп р ција де Р с рит, адик  чеа Бизантин ,  н анул 1453 есте супус  де Турчи.

Славии с'ау ашезат пе п м нтул  мп р циеј Бизантине мај алес  н веакул ал VII-леа, ши ла вениреа лор,  н  нтреага Пенинсул  Балканик  ау г сит о дестул де нумероас  популациуне латин . Ачаст  популације латин  ера алк тујит  дин Ром нии н скуци дин аместекул де с н е дако-роман, сау трако-роман, сау илиро-роман, прекум ши алк тујит  дин Романи кураци, каре пе ачеа време  нк  мај тр јау. Де р ул Славилор ноу веници, о маре парте дин ачаст  популације латин  а фу ит  н мунци, сау к  с'а ретрас к тре мјаз зи ши к тре Далмација. Чеј каре с'ау ретрас  н мунци, поате фииндк  ау фост чобани, ау к п тат нумеле де »Власи«, нуме каре мај апој Славии л-ау дат тутурор Ром нилор.

С'а  нт мплат  нс  ка мулци динтре Ром нии ши Романи песте каре ау венит Славии с  ну фи врут с -ши п р сеаск  авереа, каса ши мошија, астфел к  ау р мас с  тр јаск  аместекаци ку Славии. Мулци динтре ачешти Ром ни сау Романи ау фост омор ци, мулци ау фост ф куци роби, јар чеј пуцини каре ау р мас ау фост  нчетул ку  нчетул славизаци, адик  прин аместекул де с н е ау фост  нгицици де к тре ноји веници.

Дин нумероаса популације латин , аст зи ау мај р мас нумај Ром нии дин Мачедонија ши Ром нии дин Истрија, п н   н веакул ал XVII-леа ау тр јит ши прин Далмација дестуј Ром ни, каре  нс  с'ау пјердут,  нгицици фиинд де С рби ши де Кроаци. Ром нии Тимочени с нт тот о р м шиц  дин нумероаса популације латин  динтре р ул Дрина ши Мареа Неагр  ачешти Ром ни се пот цине ши аст зи  н маре нум р, деоарече принтре еј с нт пуцини Слави, дар ши фииндк   н п рциле локујите де еј ау венут мулци Ром ни динспре мјаз зи, прекум ши дела мјаз ноапте де Дун ре, астфел к  Ром нии дин партеа дреапт  а Дун реј ау фост  нтотдеауна дестул де нумероши пентру ка с  поат  цине пјепт  н лупта пентру п страреа фиинцеј лор национале. Тотуш  н партеа де мјаз зи ши к тре апус мулци динтре Ром нии Тимочени ау фост  нгицици, адик  славизаци, деоарече дин п рциле ачелеа се реварс  песте еј, кјар ши аст зи, Славии ашезаци  н Пенинсула Балканик .

Штиут фиинд кă векии Слави ау фост оамени ку окии вăнăци ши ку пăрул бăлај, ѝнсеамнă кă попоареле славе каре астăзи трăјеск ѝн Пенинсула Балканикă, ну мај пăстреазă сăн-ђеле слав курат, деоарече астăзи чеј мај мупци динтре фији ачестор попоаре сăнт оамени ку окии ши ку пăрул негру. Сърбии, Мунтенегрении ши Кроации, — ѝн парте ши Булгарији — дупă лимба пе каре о ворбеск се сокотеск попоаре славе, јар дупă ѝнфăцишареа ши дупă сăнђеле каре ле курђе ѝн вине, сăнт попоаре де аместекăтурă, ку фоарте мулт сăнђе трак, дак, илир ши роман.

Кăт деспре Булгари, требује спус нумај кă еј ау фост, ѝндатă дупă вениреа лор ѝн Пенинсула Балканикă, славизаци де-а-бинелеа, лимба лор фиинд о лимбă славă, сăнђеле лор фиинд ѝн чеа мај маре парте ла фел слав, ку нумај кăтева пикăтури де сăнђе монгол <булгар>, дар ку фоарте мулт сăнђе трак, дак ши роман.

Ашезареа Славилор ши а Булгарилор ѝн Пенинсула Балканикă а адус фоарте маре рăу неамулуј ромăнеск, атăт фииндкă ачесте неамури вените песте ној не-ау ѝнгицит ши не-ау луат о маре парте дин пăмăнтул стрăмошеск, кăт ши пентрукă не-ау деспърцит уни де алции, ши тотодатă не-ау деспърцит ши де Ёмпърăција Романă, де але кăреј бинефачери културале не-ам букурат нумај атăта кăт не-ау дат Славии, ши ачест пущин ну ѝн лимба латинă, чи ѝн лимба лор спавонă.

Путереа ѝмпърацилор дела Константинопол а фост фоарте мулт слăбитă де мултеле ши деселе рăзбоаје, ши пентру ачееа популација латинă песте каре ау венит Славии ши Булгарији н'а путут фи ажутатă, нићи пе кале политикă, ши нићи пе кале милитарă, спре а-ши путеа пăстра фиинца националă. Ку тоате кă Славии ѝнкă доуă суге де ани н'ау авут о царă а лор, ши ку тоате кă цăриле булгăрешти ау рекуноскут стăпăниреа политикă а ѝмпърацилор бизантини, — тотуш популација латинă а требујит ка сингурă сă се лупте, ку ѝнтреагă путереа еј де вијацă, пентру а ну фи нимичитă ши славизатă; ѝн Мачедонија ши ѝн Тимок ачастă популације а рăмас пăпă астăзи ѝнтотдеауна бирујитоаре. Ёмпотрива челор мај фелурите ши а челор мај путерниче арме, пе каре стрăјинии ле-ау фолосит пентру ка сă-ј деснационализезе, Ромăнии Мачедонени ши Ромăнии Тимочени ау опус нумај мареа лор драгосте де лимба мумеј лор ши драгостеа де пăмăнтул стрăмошеск.

Вијаца политикă а Ромâнилор Тимочени
дупă вениреа Славилор ши а Булгарилор.

Тимп де апроапе доуă суге де ани дупă вениреа лор ѝн Пенинсула Балканикă, Славии ау дус о вијацă асемăнăтоаре ку чеа пе каре ау дус-о ѝн локуриле лор де баштинă, адикă ѝнтре Вистула, Нипру ши Припет, ау трăжит дечи ши мај департе ѝмпăрцици ѝн трибури, фијекаре триб авăнд кнезул сăу војеводул сăу, каре ера стăпăн песте о микă цăришоарă, де обичеј кат ера валеа унуј рăу. Ачешти војевози ау рекуноскут песте еј стăпăниреа ѝмпăрацилор дела Константинопол.

Алăтури де ачесте мичи цăришоаре але Славилор, ау авут ши Ромâнии цăришоареле лор, кондусе де жузи <жудекăтори> ромâни. Де фапт, атат цăришоареле ромăнешти, кат ши челе славе, ерау провинчиј административе дин Їмпăрăција Бизантинă, деоарече атат жудекăтории ромâни, кат ши кнежиин слави ау фост политичеште суб стăпăниреа ши суб аскултареа ѝмпăрацилор бизантини.

Цăришоареле ромăнешти с'ау кемат ла ѝнчепут »Романија«, жар мај апој ли с'а дат нумеле де »Влахија« сау »Влашка«. Астфел де цăришоаре ау фост рăсфирате пе ѝнтреага Пенинсулă Балканикă, ши кјар ѝн Панонија, адикă ѝн Унгарија де астăзи. Їн Кроација <Хрватска> ау фост »Влахија Марек« ши »Влахија Микă«; ѝн Босна а фост мај ѝнтăј о море »Романије«; ѝн Срем ши ѝн Бачка ла ѝнчепут нићи н'ау фост Слави, астфел кă ау фост цăришоаре курат ромăнешти; ѝн Мачва ши ѝн Шумадија Сърбии ау венит ѝн нумър мај море кам дупă о мије де ани дела ашезареа лор ѝн Пенинсула Балканикă прин Херцеговина, Зета <Диоклеција> ши прин Мунтенегру Ромâнии <Власии> с'ау путут мултă време пăстра пе ѝнăлцимиле мунцилор, пе каре ѝј стăпăнеау, ѝн Метохија ши ѝн Косова Власии с'ау пăстрат пăнă ла вениреа Турчилор, ѝнтре рăуриле Ибар ши Морава нумеле цинутулуј де »Стари Влах« пăнă астăзи кјар с'а пăстрат, ѝнтре Морава ши Лом Ромâнии ау трăжит ѝнтотдеауна ѝн море нумър, ши нумеле веки ал ачестуј цинут пăнă астăзи с'а пăстрат : »Марђинеа« (Margensis) а фост нумитă »Крајина«, ѝнтокмај дупă кум »Романијиле« ау фост нумите »Влахиј«, ѝнтре Дунăре ши Мунции Балкани Ромâнии <Власии> ау фост аша де нумероши, ѝнкат ау ѝнтемејат ши о ѝмпăрăције, суб стăпăниреа Асăнештилор; Трачија, ашезатă ла мјазăзи де Мунции Балкани, фиинд локујитă апроапе нумај де Ромâни, а фост нумитă »Романија«, Мачедонија есте пăнă астăзи ромăнеаскă, локујитă фиинд де апроапе ун милион де А-

ромâни, în Гречија ау фост »Влахија де Сус«, »Влахија Мареш« ши »Влахија Микă«; în Албанија ши астăзи трăјеск Ромâнии Фършероци, în Далмација пână în веакул ал XVII-леа ау трăјит Ромâни, јар мај спре мјазăноапте, пе коаста Мăрии Адријатиче ау трăјит Ромâнии Морлачи ши витежии Ромâни Ускоци; în Истрија Ромâнии îнкă мај пот дуче лупта пентру пăстрареа фиинцеј лор национале, ку тоате кă ау рăмас фоарте пуцини, — дар тотуш, фииндкă ши астăзи се мај цин, стау îнкă мăртурије пентру ка сă се вадă пе кăтă îнтиндере де пăмăнт а трăјит неамул ромâнесп. Сутеле, дакă ну кјар мијиле де нумири ромâнешти дате мунцилор, апелор, сателор ши алтор локури, де пе îнтреага Пенинсулă Балканикă; пăстреазă îнкă аминтиреа локујиторилор ромâни, каре чеј динтăј ау стăпăнит ачесте локури, приминдуле ка моштенире дела Трачи, дела Илири ши дела Романи.

Есте вредник де штиут кă прин пăрциле унде Ромâнии ау трăјит îн маре нумăр, мај алес пе лангă Дунăре, ау путут îнфиинца фоарте де тимпуриу цăри мај мари ши либере. Астфел прин веакул ал IX-леа, пе лангă Видин а фост цара каре с'а кемат »Дукатул луј Глад«; ачест војевод ромân, Глад, а трекут сă-ши îнтиндă стăпăниреа ши ла мјазăноапте де Дунăре, îн Банат îнфиинцанд о ноуă царă ромâneаскă, каре мај апој а фост кучеритă де Унгури.

Канд Булгариин ау трекут îн Пенинсула Балканикă, оа-рекум ау кучерит цинутул динтре Дунăре ши Мунциин Балкани, деоарече еј н'ау венит ка Славии, деспре каре се поате спуне кă с'ау »стрекурат« îн Îмпăрăција Бизантинă, чи Булгариин ау венит политичеште организаци, аванд о кăпетеније, каре с'а кемат »кан« сау »каган«, прекум ши о арматă де буни кăлăреци. Ла îнчепут, аванд мулт де лукру ку Славии песте каре с'ау ашезат, Булгариин ау рекуноскут стăпăниреа политикă песте еј а îмпăрацилор дела Константинопол; каниин булгари аскултау де îмпăрациин бизантини, ну îнсă ашакум аскултау кнежиин Славилор, деорече каниин булгарилор авеау дрептул де а цине арматă ши кјар дрептул де а фи стăпăнитори песте војевозиин слави îн нумеле îмпăратулуј дела Константинопол.

Канд каниин булгари с'ау симцит путерничи, ау îнчеркат прин мај мулте рăзбоаје сă скапе де аскултареа фацă де îмпăрациин бизантини. Канул Крум <802—814> есте чел динтăј каре с'а луптат ку Бизантиниин. Абја дупă че с'ау крештинат, îн анул 864, цара Булгарилор а скăпат де атърнареа фацă де Îмпăрăција Бизантинă.

Îн анул 971 îнсă Бизантиниин îнфрăнг путереа Булгарилор, рекучеринд партеа динтре рăул Лом ши Марea Неагрă, пентру

ка ѝн анул 1002 сӑ фије рекучеритӑ де Бизантини ши партеа динтре рӑуриле Лом ши Дрина чеа че а мај рӑмас дин цара Булгарилор адикӑ пӑрциле Мачедониеј, а фост рекучерит де Бизантини ѝн анул 1018.

Дупӑ врео сутӑ ши чева де ани, кӑт тимп ау стат суб стӑпӑниреа Булгарилор, Ромӑнии Тимочени, прекум ши Ромӑнии Мачедонени ау фост елибераци, ажунгӑнд дин ноу суб стӑпӑниреа ѝмпӑрацилор лор романи дела Константинопол.

Пе тимпул кӑнд кании булгари дучеау лупте греле ку ѝмӑрации бизантини, пентру а скӑпа де стӑпӑниреа политикӑ а ачестора, — ѝнтре рӑуриле Пива, Тара, Ибар, Лим ши Морава Апусеанӑ ја фиинцӑ прима цара славӑ, нумитӑ »Рашка«, локујитории ачестеј цӑри с'ау нумит »Рашани«, ши ачеста есте нумеле де бӑтрӑнеце ал Сӑрбилор. Їн анул 971, кӑнд Бизантини ау рекучерит партеа динспре рӑсӑрит а Булгариеј, тот одатӑ а фост ши Сӑрбија (Рашка) супусӑ де кӑтре Бизантини. Їнчеркареа царулуј Самуило де а скӑпа де суб Бизантини н'а избутит, деоарече ѝн анул 1002 пјерде пӑрциле де мјазӑноапте, јар ѝн анул 1018 тоате кучеририле сале, ѝмпреунӑ ку Сӑрбија, кад дин ноу ѝн мӑниле ѝмпӑратулуј дела Константинопол. Де абја суб жупанул Стеван Немања <1167—1196> Сӑрбија ши а кӑпӑтат неатӑрнареа фацӑ де ѝмпӑрации бизантини.

Стӑпӑниреа унгуеаскӑ ши сӑрбеаскӑ песте о парте динтре Ромӑнии Тимочени.

Унгурии с'ау ашезат ѝн цара лор де астӑзи дупӑ анул 896. Ла вениреа лор, ѝн ачесте цӑри ау гӑсит о нумероасӑ популације ромӑнеаскӑ, деоарече ѝн кӑмпиија Дунӑреј ши а Тисеј а фост провинчија романӑ каре с'а кемат Панонија. Алӑтури, де Ромӑни, ѝн Панонија ау мај трӑјит ши кӑтева рӑмӑшице де Слави. Ромӑнии ау фост пореклици де кӑтре Слави ку нумеле де »Власи«, адикӑ »пӑстори де ој«, јар Унгурии ле-ау спус Ромӑнилор »пӑстори Романи« (pastores Romanorum); дин ачесте доуӑ нумири дате де кӑтре стрӑјинии вечини ку ној се поате ведеа кум кӑ »Влах« ори »Ромӑн« е тот уна.

Бӑтуци рӑу, ѝн анул 955, де кӑтре ѝмпӑратул ѱерман Ото чел Маре, Унгурии н'ау мај кутезат сӑ факӑ нӑвӑлири ѝнспре апус, чи с'ау ѝнторс кӑтре рӑсӑрит ши кӑтре мјазӑзи. Їнспре рӑсӑрит с'ау ловит де Војевозиин ромӑни дин Ардеал ши дин Банат, јар ѝнспре мјазӑзи с'ау ловит де ѝмпӑрации бизантини.

Унгурии ау трекут де мај мулте ори песте Дунăре ши песте Сава ѝндатă дупă анул 955, ѝнсă еј н'ау путут сă девинă стăпăнитори ѝн ачесте пърци, деоарече ѝмпăрации бизантини ј-ау ѝмпинс дин ноу динколо де челе доуă рăури, — Дунăреа ши Сава фиинд де обичеј хотареле де мјазăноапте але ѝмпăрăциеј. Витеазул ѝмпăрат Манујил Комнен <1143—1180>, каре а пус ѝнтреага Пенинсулă Балканикă суб стăпăниреа са, ла Земун ј-а бătут аша де рăу пе Унгури, ѝнкът кјар ши Унгария а рекуноскут стăпăниреа политикă песте еа а ѝмпăратулуј бизантин. Дупă моартеа ѝмпăратулуј Манујил Комнен Унгурии ау скăпат де аскултареа фацă де Бизантини; тотодатă ау атакат јарăш ѝмпăрăција Бизантинă, кучеринд Сремул, Мачва ши цинутул Моравеј пăнă ла Ниш. Дар нићи де дата ачаста Унгурии н'ау путут сă девинă стăпăнитори ѝн ачесте пърци, деоарече ау фост бătуци ши ѝмпинши ѝндърăt де армателе ѝмпăратулуј ромѠн Јоницă <1197—1207>. Дупă моартеа ѝмпăратулуј Јоницă Унгурии дин ноу ау ѝнчеркат сă девинă стăпăнитори песте цинутуриле дин дреапта Дунăреј ѝнсă нићи акум н'ау путут, фииндкă с'ау ловит де путереа марелуј ѝмпăрат ромѠн Јон Асан ал II-леа <1218—1241>.

Абја дупă моартеа ѝмпăратулуј Јон Асан ал II-леа Унгурии ши-ау путут ѝнтинде стăпăниреа ла мјазăзи де Дунăре ши де Сава.

Нндатă дупă анул 1241 Унгурии пун стăпăнире пе Срем, пе Мачва ши пе партеа де апус а ређиунеј Тимокулуј, пăнă ла мунции каре деспарт валеа Моравеј, а Млавеј ши а Пекулуј де мареа вале а Тимокулуј. Дин тоате ачесте треј цинутури кучерите, Унгурии ау формат ун »Банат« ла мјазăзи де Дунăре ши де Сава, капитала фиинд орашул Белград. Пела анул 1272 есте аминтит ун оарекаре Грегорјус ка »бан«, адикă стăпăнитор, песте Кучева ши песте Браничева — Gregorius, banus de Kouchou et de Boronch — ши ачест бан а фост ромѠн, стăпăнитор песте РомѠнии дин ачесте пърци.

Банатул динтре Дунăре, Сава, Дрина ши Пек н'а стат мулт суб стăпăниреа Унгурилор, деоарече ѝн анул 1282 трече ѝн стăпăниреа Сърбилор, — ши јатă кум:

Ређеле унгур Штефан ал V-леа ши-а мăритат фата дупă принцул Драгутин, фиул ређелуј сърб Урош I. Прин кăсăторија ачаста требуја сă се ѝнтăреаскă пријетенија ѝнтре Сърби ши Унгури, пентру а путеа ѝмпреунă сă цинă пјепт ѝмпăрăциеј Бизантине.

Пријетенија ѝнсă н'а цинут мулт, деоарече Ређеле Урош I а порнит ку рăзбој ѝмпотрива Унгурилор, пентру а луа дела еј Мачва. Фиинд ѝнсă бătут ши принс, ређеле Урош I а

фост силит ка дин ноу сã се леђе ку журãмãнт кã ва пãстра пријетенија. Пе де алтã парте, ређеле унгур Штефан ал V-леа пентру а ãнтãри ши мај бине пријетенија, дãрујеште ђинерелуј сãу Драгутин Банатул дела мјазãзи де Дунãре, ãн ачелаш тимп ређеле Урош I ãндаторãнду-се а да фиулуј сãу Драгутин о парте дин цара луј, урмãнд ка Драгутин сã домнеаскã песте о царã а са. Тоате ачестеа с'ау петрекут ãн анул 1268.

Ãн тимпул ачеста ãнсã Булгариши ши Тãтариши ау окупат партеа де рãсãрит а Банатулуј дела мјазãзи де Дунãре, астфел кã де фапт принцул Драгутин а кãпãтат дела сокрул сãу нумај цинутул динтре Дрина ши Морава, урмãнд ка партеа динтре Морава ши динколо де рãул Пек Драгутин сã о рекучереаскã. Пентру а авеа арматã мај мултã, требуја ка ши тãтãл сãу, ређеле Урош I сã-ј деа принцулуј Драгутин о парте дин цара са. Лукрул ачеста н'а фост пе плак ређелуј Урош I, астфел кã н'а врут сã се цинã де ãнцелешере. Пентру ачеста принцул Драгутин, ажутат де Унгури, порнеште ку рãзбој ãмпотрива тãтãлуј сãу, пе каре ãл бате, астфел кã Драгутин ажунђе ређе ал Сãрбиеј, ãн анул 1276. Ãн анул 1282 ãнсã ређеле Драгутин, даторитã ãнфрãнђерилор дин луптеле ку Бизантиниши, ласã скаунул домнеск фрателуј сãу Милутин (1282—1321), тотуш опринду-ши пентру ел пãрциле, де кãтре мјазãноапте але цãриши, принтре каре ши чеаа че а кãпãтат дела сокрул сãу, адикã цинутул динтре Дрина ши Морава.

Ажутат де фрателе сãу Милутин, каре ера ређе нумај песте пãрциле де мјазãзи, ређеле Драгутин а путут апој сã рекучереаскã дела Булгариши цинутул динтре Морава пãнã динколо де рãул Пек. Де абја деђи акум ређеле Драгутин ажунђе стãпãнитор песте ãнтрегул Банат дела мјазãзи де Дунãре, каре ãл примисе ка дар дела сокрул сãу Штефан ал V-леа, ређеле Унгариеј.

Токмај фииндкã ну л-а кучерит, чи л-а кãпãтат ãн дар, ређеле Драгутин а стãпãнит цинутул динтре Дрина ши Мунци ãн нумеле ређелуј Унгариеј. Лукрул ачеста с'а вãзут фоарте бине кãнд, дупã моартеа ређелуј Драгутин ãн анул 1316, ређеле Милутин а врут сã се факã стãпãн песте цара фрателуј сãу. Унгуриши н'ау лãсат ка ређеле Милутин сã девинã стãпãн песте цинутул дãрујит ређелуј Драгутин, Мачва ши локуриле де пе лãнгã Белград вин дин ноу ãн стãпãниреа Унгурилор, ку маре греутате ређелуј сãрб Милутин лãсãнду-се сã стãпãнеаскã дела Морава пãнã ла Мунци, деђи нумај цинутул пе каре Булгариши, ажутаци де Тãтари, л-ау луат дела Унгуриши пе каре апој Сãрбии л-ау луат дела Булгари.

Ачастă примă стăпâнире сârбеаскă песте о парте а Ромâнилор Тимочени, с'а ѝнтинс нумај дела апа Дринеј пână ла мунции каре деспарт цинутул Моравеј де цинутул Тимокулуј. Партеа рăсăритеанă, адикă цинутул динтре Мунци ши рăул Тимок, а ажунс ѝн стăпâниреа сârбеаскă абја ѝн веакул ал ХІХ-леа.

Чеа динтăј ѝмпăрăције а Ромâнилор
дин Пенинсула Балканикă.

Капитала Їмпăрăциеј Бизантине, адикă орашул Константинопол, фиинд ашезатă ѝн цинутуриле гречешти, а фăкут ка Їмпăрăција Романă дела Рăсăрит сă девинă ѝнчетул ку ѝнчетул о ѝмпăрăције гречаскă. Мареа ѝнрăурире а бисеричеј гречешти, ал кăреј патријарх ера токмај ѝн Константинопол, а фăкут ка стăпâниреа ши ѝнсуш ѝмпăратул сă ну мај ворбеаскă лимба латинă, чи сă ворбеаскă ши сă скрије ѝн лимба греакă. Тотодатă, фиинд попурул чел мај ѝнаинтат ѝн културă, Гречии ау ажунс а фи ѝн фрунтеа тутурор дрегăториилор цăреј, — фапт пентру каре ѝмпăрăција романă а девенит апој гречаскă.

Попупација латинă дин Пенинсула Балканикă н'а фост мулцумитă де гречизареа ѝмпăрăциеј, ши пентру ачеа ау избукнит мај мулте рăскоале ѝмпотрива стăпâниториилор гречи ши кјар ѝмпотрива ѝмпăрацилор дела Константинопол. Прима маре рăскоалă ау порнит-о Ромâнии дин пăрциле Дијулу <Видинулуј>, ѝнсă чеа мај ѝнсемнатă рăскоалă ау фăкут-о Ромâнии дин Мунции Балкани, каре ау ажунс кјар сă-ши ѝнтемејезе о царă а лор, неатăрнатă де Їмпăрăција Бизантинă.

Їн анул 1155, ѝмпăратул дела Константинопол Исак ал II-леа воја сă факă о нунтă ка, ѝн повешти, ши пентру а авеа кăт мај мулци бани, а пус дăри фоарте мари мај алес пе чеј каре авеау ој ши вите. Ромâнии дин Мунции Балкани фиинд мај тоци крескăтори де вите ши пăкурари де ој, н'ау фост нићидекăт мулцумици, ши тримет пе дој жудекăтори де ај лор, фракции Асан ши Петру, ка сă се дукă ла ѝмпăрат ши сă-л роађе а мај скăдеа дин дăри.

Ажунши ла куртеа ѝмпăрăтеаскă, мај-мариин Ромâнилор, фракции Асан ши Петру, ау ѝнчепут сă се желујаскă ши сă се роађе ка сă фије ѝмпуцинате дăриле каре се череау дела Ромâнии пăкурари ши крескăтори де вите, дар ворбеле лор н'ау фост нићидекăт луате ѝн сеамă. Димпотривă, ѝн лок де ушураре, фииндкă ворбисе мај ку ѝндрăзнеалă, жудекăторул Асан а фост ловит ку палма песте образ.

Îнтърâтаци де мâније, фракции Асан ши Петру с'ау ѝнторс акасă, ѝн Мунции Балкани, ши ау ридикат лумеа ѝмпотрива ѝмпăратулуј ши а стăпâниреј гречешти. Ну нумај Ромâнии, чи ши Булгариѝ, ау пус тоци мâна пе арме ши ау порнит ла рăс-коалă. Приминд ши ажуроаре дела Ромâнии дин партеа де мјазăноапте а Дунăреј, Ромâнии дин Мунции Балкани ау ѝн-фрâнт песте тот армателе ѝмпăратулуј Исак ал II-леа, — ши астфел а луат фиинцă чеа динтăј ѝмпăрăције ромâнеаскă ѝн Пенѝнсула Балканикă, ла анул 1186.

Примул домн ал ачестеј ѝмпăрăциј а фост Їмпăратул Асан, дупă а кăруј моарте, ѝн 1196, а венит Їмпăратул Петру, каре ѝнсă н'а авут норокул сă домнеаскă декât ун сингур ан. Дупă Їмпăратул Петру а урмат ла домније ал трејилеа фрате, Їмпăратул Јоницă <1197—1207>.

Їмпăратул Јоницă а авут лупте атât ку Бизантиниѝ, кât ши ку Унгуриѝ. Їн луптеле ку армателе бизантине, армателе ѝмпăратулуј Јоницă ау ажунс кјар пână ла Салоник <Солун>, јар ѝн луптеле ку Унгуриѝ бравии Ромâни ау рекучерит ѝнтрег цинутул Тимокулуј, Мачва ши Сремул, пе каре Унгуриѝ ле кучерисерă дела ѝмпăрациѝ бизантиниѝ.

Їмпăратул Јоницă а фост чел мај де сеамă ѝмпăрат дин фамилија ромâнеаскă а Асăнештилор. А фост ун искусит милитар ши ом политик, астфел кă ѝнсуш Папа дела Рома j-а тримес о короанă, ку каре с'а ѝнкоронат ѝн анул 1204 ка »ређе песте Ромâни ши песте Булгари«. Цара ѝнфиинцатă де фракции сăј Асан ши Петру, Їмпăратул Јоницă а мăрит-о ши мај мулт, атât ѝнспре мјазăзи, кât ши ѝнспре мјазăноапте, унде ѝмпăрăција луј авеа ка хотар Дунăреа. Їнкрезăтор ѝн путереа са ши ѝн витежија солдацилор сăј, Їмпăратул Јоницă а врут кјар сă девинă стăпâнитор песте ѝнтреага Пенѝнсулă Балканикă, ши поате кă ар фи избутит сă-ши ѝмплинеаскă доринца, дакă н'ар фи фост оморѝт.

Дупă ѝмпăратул Јоницă а урмат ка Домн ун оарекаре Асан Бурул <1207—1218>. Ромâнии Видинени ѝнсă н'ау врут сă стеа суб аскултареа луј Асан Бурул, деоарече ачеста с'а ѝмпријетенит ку Унгуриѝ. Ку тоате кă армателе луј Асан Бурул ау фост ѝнтърите ку путерниче ажуроаре дела Унгури, Ромâнии Видинени н'ау путут фи ѝнфрâнци, авâнду-ши цара лор пână ла венѝреа Їмпăратулуј Јон Асан ал II-леа <1218—1241> каре ера непотул Їмпăратулуј Јоницă ши кăруја Ромâнии Видинени и с'ау супус де бунă воје, ка унуј ѝмпăрат дин неамул лор.

Суб домнија Їмпăратулуј Јон Асан ал II-леа ѝмпăрăција с'а ѝнтѝнс, дела Мареа Неагрă пână ла Мареа Адријатикă, ши дела Дунăре пână ла Охрид ши пână ла Адријанопол. Чеа мај

маре парте дин Пенинсула Балканикă ера дећи супусă împăратулуј ромън, астфел кă ѓн ачастă време Ђмпăратул Јон Асан ал II-леа а фост чел мај путерник домнитор дин Пенинсула Балканикă.

Пе тимпул домниеј Ђмпăратулуј Јон Асан ал II-леа легăтуриле политиче ку Ромънии дела мјазăноапте де Дунăре ау фост фоарте стрънсе. Ђмпăратул Јон Асан ал II-леа а врут кјар сă девинă стăпънитор песте цинутуриле дела мјазăноапте де Дунăре, локуриле де пе лънгă орашул Турнул Северин ау ши фост врео кăцива ани суб стăпъниреа Ђмпăратулуј Јон Асан ал II-леа. Ђн луптеле ку Унгурии, пела анул 1236, ѓмпăратул ромън а пјердут цинутуриле дела мјазăноапте де Дунăре ши ѓнсуш орашул Турнул Северин. Дупă моартеа Ђмпăратулуј Јон Асан ал II-леа, Унгурии ау кучерит ши цинутуриле дела мјазăзи де Дунăре, адикă Сремул, Мачва ши партеа апусеанă а Тимокулуј, пънă ла мунции каре деспарт цинутул Моравеј де валеа Тимокулуј.

Дупă Ђмпăратул Јон Асан ал II-леа ау урмат домнитори неѓсемнаци, суб а кърор стăпънире цара с'а фăкут дин че ѓн че мај микă ши мај слабă. Ку Кăлиман ал II-леа фамилија домнитоаре ромънеаскă а Асăнештилор се стинђе, астфел кă дупă анул 1258 ау урмат домнитори де неам булгар. Стăпъниреа домниторилор булгари а фост де чел мај маре рăу пентру популација ромънеаскă, деоарече ѓнчетул ку ѓнчетул Ромънии дин ачастă парте а Пенинсулеј Балканиче с'ау тот ѓмпуцинат, астфел кă ѓн унеле пърци нумај нумеле мунцилор, апелор, деалурилор, вăјилор ши ал сателор спун кă одатă пе аколо ау трăјит Ромънии.

Цара ромънеаскă а Видинулуј.

Ђн анул 1241 ау нăвăлит песте Еуропа неамул сълбатек ал Тăтарилор, каре дупă че мај ѓнтăј ау супус Русија, ау трекут апој песте Мунции Карпаци ши ау кăлкат Унгарија, Кроација, Боснија, Сърбија ши Булгарија. Партеа де рăсърит а Булгариеј а фост кјар дестул тимп стăпънитă де Тăтари, јар партеа де апус ку капитала Видин, се сокотеа о алтă царă, каре рекуноштеа стăпъниреа политикă а Тăтарилор.

Примул домнитор песте Цара Видинулуј а фост царул Шишман, каре ши-а ѓнчепут домнија пела анул 1280. Ка аскултăтори де царул Шишман, песте цинутул динтре Морава ши Пек ау стăпънит фракции Дърман ши Куделин.

Цинутул ачеста стăпăнит де фракции Дърман ши Куделин пела анул 1282 а фост кучерит де ређии сърби Драгутин ши Милутин. Ређеле Милутин а порнит апој ши ѓмпотрива царулуј Шишман, а къруј царă а супус-о, фăкăнд-о аскултăтоаре де Сърбија. Ѓн анул 1292 ѓнсă царул Шишман с'а ѓмпăкат ку ређеле Милутин, ши астфел Цара Видинулуј скапă де аскултареа фацă де Сърби; мај мулт ѓнкă, дупă ачеста ређеле Милутин а девенит оарекум аскултăтор де Тăтарии стăпăнитори ај цинутурилор дела мјазăзи де Дунăре, ређеле сърб требујинд ка пе фиул сăу сă-л тримеатă зăлог Тăтарилор, ка довадă кă се ѓндатореазă сă аскулте ши сă стеа ѓнтотдеауна ѓн легăтури де пријетеније ку Тăтарии.

Царул Шишман а лăсат ка урмаш ѓн скаунул домнеск пе фиул сăу Михаил, каре с'а ѓнсурат ку фика ређелуј сърб Милутин, пентру а-ши ѓнтăри домнија ла Видин. Ун фрате де ал царулуј Михаил с'а кемат Балаур, ши ачест нуме ромăнеск аратă кă ачеастă фамилије де домнители дела Видин авеа ши сăнђе ромăнеск ѓн винеле еј.

Царул Михајил, ѓн анул 1323, а фост алес де стăпăнитор ши песте партеа де рăсăрит а цăреј булгăрешти, астфел кă ѓн ачел ан челе доуă цăри с'ау унит јарăш ѓнтр'о сингурă царă, а кăреј капиталă ера ла Търнова. Даторитă ѓнрудиреј, царул Михаил а пуртат фоарте стрăнсе легăтури ку Домниторул Цăреј Ромăнешти Басараб-Водă. Атăт ѓн рăзбојул ѓмпотрива Бизантинилор, кăт ши ѓн рăзбојул ѓмпотрива Сърбилор, ла Велбужд 1330, царул Михаил а примит мари ажуроаре де арматă дела Домниторул ромăн Басараб-Водă.

Ла ун ан дупă моартеа царулуј Михаил, адикă ѓн анул 1331, с'а сујит пе скаунул домнеск дела Търнова царул Александру, каре ера ун непот де фатă ал царулуј Михаил, ши тотодатă ера ши ѓинереле луј Басараб-Водă. Ѓнрудиреа ѓнтре челе доуă фамилиј домнитоаре а фăкут ка легăтуриле сă девинă акум ши мај стрăнсе, атăт Домниторул Цăри Ромăнешти Басараб-Водă, кăт ши царул Александру, ау ѓнчепут сă се соко-теаскă моштенители ај Асăнештилор, фапт пентру каре тоци домнитории Цăрии Ромăнешти, ѓнчепăнд ку Басараб-Водă, ши ау пус ѓнаинте нумеле »Јон«, девенинд астфел »Јон Басараб Војевод« — Јар царии дела Търнова ау пус ѓнтрег нумеле »Јон Асан«, царул Александру зикăнду-ши »Јон Александру Асан«. Јатă деђи кă аминтиреа челеј динтăј стăпăнири ромăнешти а Асăнештилор а легат ѓнкă мултă време пе локујитории де о парте ши де чеалалтă а Дунăреј.

Пентру а ѓмпједека чеарта ѓнтре фији сăј, царул Александру дин ноу а ѓмпърцит цара ѓн доуă, Цара Видинулуј дăнд-о

în стăпâнире фиулуј сăу Срачимир. Їн фелул ачеста се рефаче, жарăш цара луј Шишман дела 1280, де дата ачеста ѝнсă ка о царă либерă ши деѝи де нимени аскултăтоаре. Ачестă царă, а кăреј капиталă ера Видинул, а авут о вијацă дестул де лунгă, ши а ѝнчетат а мај фи одатă ку кучериреа еј де кăтре Турчи, ѝн анул 1397.

Чел динтăј домнитор ал Цăрии Видинулуј, адикă царул Шишман, а авут ши сăнѝе ромăнеск ѝн винеле сале, ши ачеста се веде атăт дин фаптул ку ун фиу ал сăу с'а кемат Балаур, кăт ши дин фаптул кă атунчи кăнд а фост ѝнфрăнт де реѝеле сăрб Милутин, с'а адăпостит ѝн Цара Ромăнеаскă дела мјазăноапте де Дунăре. Царул Шишман а авут стрăнсе легăтури де пријетеније ку Домниторул Цăрии Ромăнешти,—ши дакă н'ар фи фост ѝнкускрите ачесте доуă фамилиј домнитоаре, десигур кă ниѝи пријетеније стрăнсă н'ар фи фост ѝнтре еле.

Царул Михаил а фост ажутат ѝн рăзбоајеле сале де кăтре Басараб-Водă токмај фииндкă а фост фиул царулуј Шишман, деѝи руденије ку Домниторул Цăрии Ромăнешти. Царул Александру а фост кјар ѝинереле луј Басараб-Водă, ши ачесте фамилиј домнитоаре дакă н'ар фи фост ѝнрудите, ну с'ар фи путут сокоти ши уна ши алта ка урмаше а фамилиеј де ѝмпăраци ромăни а Асăнештилор. Ла фел ши фиул луј Александру, Срачимир, а фост ѝнсурат ку о Ромăнкă, ануме ку вара Домниторулуј ромăн Влајку-Водă.

Пе де алтă парте, локујитории Цăрии Видинулуј фиинд ѝн чеа мај маре парте ори поате кă нумај ши нумај Ромăни, есте лимпедe де ѝнцелес кă ачестă царă а фост ку адевăрат ромăнеаскă, атăт дупă Домнитории еј, кăт ши дупă неамул каре а трăјит ѝн еа, адикă ѝнтре рăуриле Морава ши Лом.

Алипиреа Цăреј Видинулуј ла Цара Ромăнеаскă.

Цара ромăнеаскă а Видинулиј а луат фиинцă пела анул 1280, деѝи кам тотодатă кăнд ѝн партеа де мјазăноапте а Дунăреј а луат фиинцă цара либерă а луј Басараб-Водă, примул Домнитор ал Цăрии Ромăнешти. Наштереа тотодатă а ачестор доуă цăри ромăнешти де о парте ши де чеалалтă а Дунăреј, се датореште слăбиреј Унгурилор ши а Булгарилор, а кăрор путере политикă а фост де тот ѝнфрăнтă де кăтре сăлбатичии Тăтари.

Пăнă ла вениреа Турчилор, ѝнтре цара ромăнеаскă а Видинулуј ши ѝнтре Цара Ромăнеаскă дела мјазăноапте де Дунăре

ау фост ѝнтотдеауна стрѠнсе легѠтури, атѠт легѠтури политиче ѝнтре домнитории ачестор доуѧ цѧри, кѧт ши легѠтури де алт фел ѝнтре локујитории де пе челе доуѧ малури але Дунѧреј. Ынтокмај ка пе времеа кѧнд стѧпѧниреа Дачилор ши апој а Романилор се ѝнтиндеа пе амѧндоуѧ латуриле Дунѧреј, аша ши ѝн ачесте времури тречеа лумеа динтр'о парте ѝн алта, атѠт пентру а фаче негусторије, кѧт ши пентру а се ѝнкускри унии ку алции. Унитатеа лимбеј ши а сѧнђелуј Ромѧнии де пе амѧндоуѧ пѧрциле Дунѧреј ле-ау пѧстрат фѧрѧ ѝнтрерупере нумај мулцѧмитѧ путинцеј де а трече унии ла алции, неѝмпједекаци де стѧпѧнире.

Даторитѧ стрѧнселор легѠтури де тот фелул че ау фост ѝнтре еле, ѝнтр'о време ачесте доуѧ цѧри ромѧнешти ау фост кјар уните ѝнтр'о сингурѧ царѧ. Домнитурул Цѧрии Ромѧнешти адукѧнд суб аскултареа са ши Цара Видинулуј. Лукрул ачеста с'а петрекут ѝн анул 1368, ши јатѧ кум :

Кѧнд ѝн анул 1364 Домнитурул Цѧрии Ромѧнешти Влајку-Водѧ с'а сујит пе скаунул домнеск, н'а мај врут сѧ пѧстрезе легѠтуриле де пријетеније ку Унгурии, ши пентру ачееа ређеле Унгариеј а порнит ку рѧзбој ѝмпотрива Домнитурулуј ромѧн. Дар фииндкѧ Цара Ромѧнеаскѧ ера греу де кучерит, ређеле Унгариеј ѝши фѧку сокотеала кѧ ар фи мај ушор де кучерит Цара Видинулуј, унде ера стѧпѧнитор кумнатул луј Влајку-Водѧ, Домнитурул Срачимир.

Царул Шишман дин Тѧрнова н'а путут вени ѝн ажотор фрателуј сѧу Срачимир, Домнитурулуј Цѧрии Видинулуј, деоарече Турчии ау ши ажунс сѧ-ши ѝнтиндѧ стѧпѧниреа песте Цара Тѧрновеј, Шишман девенинд аскултѧтор фацѧ де Султанул Турчилор. Пентру ачееа, Унгурилор ну ле-а фост греу сѧ супунѧ цара луј Срачимир пе кѧре апој о префак ѝнтр'ун »Банат« ал Видинулуј. Ниђи Влајку-Водѧ ну ј-а путут вени ѝн ажотор кумнатулуј сѧу Срачимир деоарече се аштепта ка ши цара са сѧ о атаче Унгурии. Кѧнд ѝнсѧ Унгурии ау кучерит де тот Цара Видинулуј, Влајку-Водѧ а порнит ел рѧзбој ѝмпотрива Унгурилор, луѧнд дела еј мари ѝнтиндери де пѧмѧнт дела поалеле мунцилор, фѧрѧ ѝнсѧ а путеа скимба кѧт де кѧт соартѧ Цѧри Видинулуј.

Суб стѧпѧниреа Унгурилор, »Банатул« Видинулуј а фост унит политичеште ши административ ку »Банатул« Тимишоареј, астфел кѧ ши де дата ачаста Ромѧнии Бѧнѧцени ау трѧјит ѝнтр'о ачееаш »царѧ« ку Ромѧнии Тимочени, суб стѧпѧнире стрѧјинѧ ѝнсѧ.

Ын анул 1367 ѝнсѧ Турчии, ѝмпреунѧ ку Царул Шишман ал Тѧрновеј атакѧ »Банатул« Видинулуј, пентру а-л рекучери

дела Унгури. Банул унгур дела Видин а черут ажатор дела Влајку-Водă, каре тримите мај мулте армате ромăнешти бине прегăтите, астфел кă Турчии ау фост бăтуци. Ачеаста а фост чеа динтăј луптă ѝнтре Ромăни ши Турчи, ши еа с'а дат пен-тру стăпăниреа Видинулуј.

Вијаца Ромăнилор Тимочени суб стăпăниреа Унгурилор а фост фоарте греа, мај алес фииндкă Унгурии ѝј пригонеау пентру крединца лор дрепт-крединчоасă. Дупă плекареа армателор луј Влајку-Водă дин Цара Видинулуј, ѝн урма ѝнфрăн-ђереј Турчилор, пригоана ѝмпотрива Ромăнилор с'а ѝнрăјит ши мај мулт, астфел кă ѝнтре стăпăнитории католичи ши супушии дрепт-крединчоши с'ау нăскут адевăрате лупте релиђиоасе, каре тотодатă ерау ши лупте национале. Кемат ѝн ажатор де кăтре Ромăнии Тимочени, ѝн анул 1368 Влајку-Водă трече Дунăреа ши окупă Видинул, ѝмпреунă ку цинутул пăнă ла рăул Пек ши пăнă ла орашул Ниш. Партеа рăсăритеанă а цинутулуј Тимочеан, каре политичесште пурта нумеле де »Цара Видинулуј«, есте акум пентру ѝнтăја датă алипитă ла Цара Ромăнеаскă, — Домнитурул ромăн фиинд астфел стăпăн »де динкоаче ши де динколо де Дунăре«, ѝнтокмај ка ређии Дачилор ши ка ѝмпă-рации Романилор.

Ређеле Унгурилор ѝнсă н'а путут приви ку оки буни мă-риреа путереј Домнитурулуј ромăн, ши пентру ачеа порнеште ку рăзбој ѝмпотрива луј Влајку-Водă. Атакат ши динспре мјазăноапте, Домнитурул ромăн ласă Цара Видинулуј дин ноу ѝн мăниле Унгурилор ши се ретрађе ку тоатă армата са ѝн Цара Ромăнеаскă. Унгурии сăнт ши де дата ачаста бăтуци де Влајку-Водă, ши ла ѝнкејереа пăчеј Цара Видинулуј н'а мај рăмас ѝн стăпăниреа Унгурилор, чи ѝн тоamna анулуј 1369 Срачимир дин ноу ажунђе Домнитор ал Цăрии Видинулуј. Їн а доуа домније Срачимир ну нумај кă а ѝнтрецинут челе мај стрăнсе легăтури де пријетеније ку кумнатул сăу, чи кјар а домнит »суб гаранција« луј Влајку-Водă, Цара Видинулуј девенинд де дата ачаста аскултăтоаре фацă де Цара Ромăнеаскă дела мјазăноапте де Дунăре. Примеждија турчаскă л-а фăкут пе Домнитурул Цăрии Ромăнешти сă ѝнцăлеагă кум кă е мај бине сă деспартă Цара Видинулуј де Цара Ромăнеаскă, кăћи алтфел, кăнд Турчии ар фи кучерит Цара Видинулуј, ар фи фост ѝн дрепт сă чеарă ши стăпăниреа песте Цара Ромăнеаскă дела мјазăноапте де Дунăре.

Їн анул 1388 царул Шишман дела Тăрнова се ѝнкинă пентру а доуа оарă Турчилор, ши тот ѝн ачел ан Домнитуру Срачимир ал Видинулуј се ѝнкинă пентру прима датă Турчилор. Ла ун ан, адикă ѝн 1389, девине аскултăтоаре де Турчи ши Сърбија. Дар ну дупă мулт тимп, атăт Цара Тăрновеј,

în 1393, cât ши Цара Видинулуј, în 1397, сânt де-а-бинелеа кучериге де Турчи, фиинд тогодатă префăкуте în пашалăкури. Пашалăкул Видинулуј а фост купринс токмај інтре хотареле Цăрии Видинулуј, ши пентру ачееа се поате спуне кă Цара Видинулуј, суб стăпăнирея Турчилор, а фост десфиинцатă нумај политичеште, ну ши административ.

Îн тот тимпул cât а фост Цара Видинулуј, дела анул 1280 ши пăнă ла анул 1397, даторитă стрăнселор легăтури политиче але Домниторилор дела Видин ку Домнитории Цăрии Ромăнешти, вијаца Ромăнилор Тимочени а фост ушоарă ши кјар інфлоритоаре. Интре челе доуă цăри ромăнешти, де о парте ши де чеалăлалтă а Дунăреј, ау фост тогодатă ши стрăнсе легăтури економиче, културале ши бисеричешти, — фапт пентру каре ку дрепт кувăнт се поате спуне кум кă »стăпăнирея ромăнеаскă« с'а інтинс ну нумај ла мјазăноапте, чи ши ла мјазăзи де Дунăре.

Кăдереа інтрегулуј Тимок суб стăпăнирея Турчилор.

Дупă ређеле сърб Милутин, партеа де апус а ређиунеј Тимочене, купринсă інтре рăул Морава ши Мунци, а рăмас мај департе în стăпăнирея ређелуј Стеван Дечански <1321—1331> каре а фост фиул ши урмашул ређелуј Милутин. Ређеле Стеван а трăјит în буне легăтури де пријетеније ку Унгурии, ши пентру ачееа în тот тимпул домниеј луј партеа апусеанă а Тимокулуј а фост суб стăпăнирея сърбеаскă.

Урмашул ши фиул ређелуј Стеван, адикă царул Душан <1331 — 1355> а требујит інсă сă дукă мај мулте рăзбоаје ку Унгурии спре а-ши інтăри стăпăнирея песте цинутуриле дин дреапта Дунăреј. Ну ла мулт тимп дупă че царул Душан с'а сујит пе скаунул домнеск, Унгурии ау трекут Дунăреа, ажунганд пăнă ла Морава Апусеанă. Царул Душан інсă ну-ј ласă пе Унгури ка сă-ши інтăреаскă стăпăнирея песте цинутул динтре Дунăре ши Морава Апусеанă, чи порнеште імпотрива лор ши-ј алунгă песте апа Дунăреј. Дупă ун ал дојилеа рăзбој, царул Душан іј скоате пе Унгури ши дин Мачва, прекум ши дин цинутул димпрежурул Белградулуј, інсă песте ачесте доуă цинутури ну ши-а путут інтăри стăпăнирея, деоарече атât Мачва, cât ши імпрежуримиле Белградулуј ау фост рекучерите де Унгури.

Îн рăзбоајеле динтре Сърби ши Унгури каре ау мај урмат, царул Душан н'а кăутат сă девинă дин ноу стăпăнитор песте Мачва ши імпрежуримиле Белградулуј, — ши фаптул ачеста

поате сã фије о довадã прекум кã îн Мачва ши пе лãнгã Белград, нумãрул Сãрбилор н'а фост маре îн времуриле пе кãнд а домнит царул Душан, адикã îн веакул ал XIV-леа. Мачва, îмпрежуримиле Белградулуј, îнтреага парте апусеанã прекум ши партеа рãсãритеанã а Тимокулуј, ау фост локујите îн ачеле времури де фоарте мулци Ромãни. Де алтфел, îн Картеа де леђи пе каре а дат-о царул Душан <Душанов законик> се гãсеск мулте леђи дате îмпотрива Ромãнилор, астфел дела Власи се череау мај мулте дãри декãт дела Сãрби, ши тотодата Сãрбилор ле ера оприт сã се îнсоаре ку Ромãнче, — чееа че ара тã кã царул Душан се темееа де мареле нумãр ал Ромãнилор дин цара са, јар пентру ка сã-ј îмпуцинезе, ле-а îнгреунат, вијаца, пунãнду-ј ла дãри мари.

Суб домнија царулуј Урош <1355—1371>, фиул царулуј Душан, Сãрбија с'а дестрãмат îн мај мулте цãришоаре, ши пентру ачееа Унгурилор дин ноу ле-а венит ушор сã îнчерче а-ши îнтãри стãпãнирееа ла мјазãзи де Дунãре. Кнеазул Лазар <1371—1389>, каре дупã моартеа царулуј Урош а девенит стãпãнитор песте цãришоара купринсã îнтре Дунãре ши Кãмпија Мјерлеј <Косово Поље>, — а требујит сã рекучереаскã дела Унгури îнтреага парте апусеанã а Тимокулуј, тотодатã требујинд сã лупте îмпотрива Унгурилор ши ка алијат ал ређелуј Боснеј.

Дупã îнфрãнђереа Сãрбилор пе Кãмпија Мјерлеј <1389>, Унгурии дин ноу ау трекут песте Дунãре, ажунгãнд јарãш пãнã ла Морава Апусеанã. Соција Кнеазулуј Лазар, ал кãреј бãрбат кãзусе пе кãмпул де луптã рãпус де Турчи, îнкинã Сãрбија Султанулуј, ши пентру ачееа кãпãтã ажотор де оасте дела Турчи, рекучеринд јарãш цинутул окупат де Унгури; путерника четате Голубац Сãрбии требујирã сã о ласе Турчилор, деоарече Турчии ерау акум стãпãнитори политичи песте Сãрбија.

Фиул Кнезулуј Лазар, адикã Деспотул Стеван <1389—1427> а рекуноскут ши ел стãпãнирееа турчеаскã песте цара са, плãтинд Турчилор »харач«, ши îндаторãнду-се а ле да ажотор îн рãзбоаје. Ка »вазал« ал Турчилор, Деспотул Стеван а луптат îмпотрива Боснијечилор, îмпотрива Унгурилор, прекум ши îмпотрива Ромãнилор, ла Ровине, унде Крãјишорул Марко а фост оморîт јар Турчии ши Деспотул Стеван ау фост урîт бãтуци, ши арункаци песте Дунãре де Мирчеа чел Бãтрãн, витеазул Домнитор ал Цãрии Ромãнешти. Мај тãрзиу îнсã Деспотул Стеван с'а îмпријетенит ку Унгурии, ши дела еј а кãпãтат мај îнтãј Белградул ку îмпрежуримиле, јар апој ши Мачва.

Дупă моартеа Деспотулуј Стеван, Унгурии ау пус јарăш стăпăнире пе Белград ши ѓмпрежуримиле луј, прекум ши пе Мачва, — нелăсăнду-ле сă домнеаскă песте еле Деспотул Ђурађ Бранковић <1427—1456>. Суб домнија ачестуј деспот Сърбија, а ажунс ла о старе фоарте греа, деоарече плăтеа трибут маре, дар мај алес фииндкă прин еа тречеау оштириле турчешти каре се порнеау кăтре Унгарија.

Деоарече Турчии тречеау десеори ла мјазăноапте де Дунăре пентру а жефуји ши а прăда, ређеле Унгариеј порнеште ѓмпотрива лор ку о арматă нумероасă, ши-ј ѓмпинђе ѓндăрăт пе Турчи пăнă ла орашул Сталађ. Несигури ѓнсă де бирујинцă, Унгурии ну војеск сă-ши ѓнтăреаскă, стăпăниреа песте цинутул кучерит, астфел кă се ретраг јарăш ла мјазăноапте де Дунăре. Де дата ачаста, ѓн анул 1439, Сърбија есте де-а-бинелеа супусă де Турчи; Деспотул Ђурађ се рефуђијазă ѓн Унгарија, ѓмпреунă ку о маре парте дин армата са.

Кăнд Војеводул Ардеалулуј Јанку де Хунедоара а порнит луптеле ѓмпотрива Турчилор, ла армателе ромăнешти ши Унгурешти командате де витеазул Војевод ромăн Јанку, с'а алипит ши армата Деспотулуј Ђурађ. Турчии фиинд бăтуци, прин пачеа дела Сегедин, ѓнкејатă ѓн анул 1444, Деспотул Ђурађ ажунђе пентру а доуа оарă домнитор песте Сърбија. Кăт тимп а ѓнтрецинут легăтури де пријетеније ку Јанку де Хунедоара, Деспотул Ђурађ а путут сă-ши апере цара де Турчи. Гн ултимии ани ај домниеј ѓнсă Деспотул Ђурађ а стрикат бунеле легăтури ку бинефăкăторул сăу, ши ка урмаре Сърбија а ажунс дин ноу сă рекуноаскă стăпăниреа политикă а Турчилор.

Дупă моартеа Деспотулуј Ђурађ, Турчии ау пус де-а бинелеа стăпăнире песте Сърбија, ши ѓн анул 1459 ау префăкут-о ѓн пашалăк. Гн анул 1521 кăзăнд ши Белградул ѓн мăниле Турчилор, дин тоате цинутуриле дела мјазăзи де Сава ши Дунăре, адикă дела рăул Дрина ши пăнă динколо де рăул Пек, пăнă ла Мунци, с'а фăкут ун сингур пашалăк, нумит »Пашалăкул Белградулуј«.

»Банатул« дела мјазăзи де Дунăре, ѓнфиинцат де Унгури пела анул 1241, дупă стăпăнире кăнд унгуреаскă, кăнд сърбеаскă, ѓн анул 1521 ажунђе ѓн стăпăниреа Турчилор. Ши прекум Цара Видинулуј, ѓн анул 1397 девенитă »Пашалăкул Видинулуј«, а рăмас ачееаш ка ѓнтиндере, ла фел ши »Банатул Белградулуј«, префăкут ѓн »Пашалăкул Белградулуј« а рăмас ла фел де маре; челе доуă организациј политиче, деспърците де мунци, сăнт акум организациј административе, суб о ачееаш стăпăнире.

Фаптул кă дупă Бизантини партеа апусеанă а ређиунеј Тимочене а фост политичеште стăпăнитă кăнд де Унгури, кăнд де Булгари, кăнд де Сърби, аратă кă пăнă ла стăпăниреа турчаскă ниђиуна дин челе треј стăпăнири н'а фост статорникă ши бине ашезатă. Атат стăпăниреа Унгурилор, кат ша а Булгарилор, кат ши а Сърбилор н'ау фост ку адевăрат стăпăнири, чи доар »кучерири«. Нимени динтре ачештија ну с'ау симцит стăпăнитори де дрепт, деоарече пентру тоци пăмăнтул Тимоченан н'а фост пăмăнт ал лор. Пе пăмăнтул ачеста Ромăнии ау трăјит ѓнкă де пе тимпул стăпăниреј Дачилор-Ђецилор, ши де ачи ниђиодатă никăјери н'ау плекат.

Стăпăниреа бизантинă а фост тотодатă стăпăнире ромăнеаскă. Ромăнии Тимочени ши-ау авут »жудекăтори« дин неамул лор, аскултăтори де гувернатор ши де ѓмпăратул дела Константинопол, ши ачастă рăндујалă а реѓнвијат дин ноу суб стăпăниреа Турчилор, каре ау дат дрепт тутурор неамурилор супусе де а авеа кăпетениј ши кърмујитори де неамул лор, аскултăтори де Пашă ши де Султан.

Вијаца Ромăнилор Тимочени суб стăпăниреа Турчилор.

Турчии ау порнит сă кучереаскă ѓнтреага луме дин порунка профетулуј лор Мохамед, каре а спус крединчошилор сăј ка сă треакă прин аскуцишул сабиеј пе тоци ачеј каре ну вор сă примеаскă ѓнвăцăтуриле дате де Думнезеу прин Профетул сăу.

Густăнд ѓнсă дин плăчериле лумешти, Турчии н'ау мај фăкут кучерири пентру а рăспăнди крединца луј Мохамед, чи ау кăутат сă супунă кат мај мулте цăри ши неамури, пентру а се букура де богăцијиле ши де мунка ачестора.

Стăпăниреа турчеаскă ла ѓнчепут н'а фост апăсăтоаре, деоарече неамурилe супусе ау фост ѓндаторате а плăти нумај трибут. Пентру крединца лор, крештинии супуши ау требујит сă плăтеаскă харач. Мај тързиу ѓнсă, кăнд дрегăтории мари дореау кат мај ѓндатă ши кат мај мулт сă се ѓмбогăцеаскă, стăпăниреа турчеаскă а девенит греа, чееа че а фăкут ка неамурилe супусе сă порнеаскă ла рăскоале, ори кјар сă-ши ласе пăмăнтул цăреј лор ши сă фугă де рăул Турчилор. Чееа че а фост мај греу пентру неамурилe супусе, а фост »трибутул ѓн сăнђеј, — адикă сă деа пентру армата јеничерилор бăјеци дела 10 пăнă ла 16 ани.

Стăпăниреа турчаскă а лăсат фоарте мулте дрептури неамурилор супусе; деоарече Турчии ну урмăреау деснационализареа неамурилор супусе, крештинии н'ау фост рăу при-

гоници пентру крединца лор, ши дрептул ка фијекаре неам сã-ши пунã дрегãтори де-ај, сãј, н'а фост кãлкат. Турчии н'ау фост нићи пãкурари де ој, ши нићи мунчитори де пãмãнт. Ау фост мај ãнтãј де тоате солдаци, ши пентру ка ãнтр'о кãт мај маре мãсурã сã поатã фолоси богãцијиле ши мунка неамурилор супусе лãсау ка ачесте неамури сã-ши трãјаскã виãаца ка ши пãнã атунчи, дупã датиниле ши дупã дрептуриле лор веки.

Фиинду-ле оприт ка сã ворбеаскã ши алте лимби ãн афарã де чеа турчаскã, ши тотодатã фиинду-ле оприт ка сã ãнвече ши-алте лукрури ãн афарã де челе скрисе ãн картеа лор сфãнтã, Турчии н'ау путут нићиодатã сã ажунгã ун попор ку маре културã. Даторитã ачестуј фапт нићи неамуриле крештине супусе н'ау путут авеа о виãацã културалã ãнфлоритoare, деоарече Турчии н'ау дат воје сã се дескидã школи мари; сингуреле школи але крештинилор ау фост челе дин мãнãстири ши де пе лãнгã бисеричи, унде се путеа ãнвãца чититул, скрисул ши кãнтареа бисеричаскã.

Ориче царã ноу кучеритã Турчии воãау с'о стãпãнеаскã ку кãт мај пуцинã арматã ши функционари де ај лор, ши пентру ачееа дãдеау воје ка локујитории цãрии супусе сã-ши пунã кãпетениј ши дрегãтори де ачелаш неам ку еј. Векјул дрепт ал Ромãнилор де а авеа »жудекãтори« де неамул лор, дрепт пе каре л-ау авут суб стãпãнирея бизантинã, акум суб стãпãнирея турчеаскã реïнвиãазã, — Турчии дãнд воје тутурор Ромãнилор дин Пенинсула Балканикã сã ајбе кинежи ши жудекãтори <начелничи> де неам ромãнесп. Ачешти жудекãтори ерау аскултãтори де кãпетенијиле турчешти, адикã аскултãтори де Пашã ши де Султан, ши нумај ãн путереа лор ера дрептул де а адуна дãриле пентру стãпãнире.

»Влахијиле« де суб стãпãнирея бизантинã, рãсфирате пе ãнтреага Пенинсулã Балканикã, суб стãпãнирея турчеаскã ау дин ноу ãн фрунтеа лор кãрмујитор ромãн, супус политичеште Турчилор. ãн Кроациã, ãн Босна, ãн Сãрбиã, ãн Мачедониã, ãн Гречиã, ãн Булгариã ши ãн Цара Видинулуј, »жудекãтории« ромãни де пе тимпул стãпãниреј турчешти ãмпроспãтеазã аминтирея векеј стãпãнири ромãнешти дин времуриле стãпãнирии романо-бизантине. Кãнтечеле лãутарилор Тимочени ãнкã пãнã астãзи поменесп деспре мај-мареле Крајинеј, ромãнул Карапанчеа, каре ãмпреунã ку стãпãниторул Кладовеј принд ши омоарã пе рãзврãтитул Стојан, ла фел ши ел де неам ромãнесп, каре ера кãнд ла Неготин, кãнд ла Зãјчери, ши де каре тремура тоатã Крајина. ãн пãрциле Видинулуј мај ãнаинте ау трãјит апроапе нумај Ромãни, ши трãјинд ãнтре еј, кјар ши стãпãниторул Видинулуј, Пазвант-Оглу <1792 — 1806>, а ãнвãцат сã ворбеаскã ромãнеште,

Îн афарă де ачесте дрептури политиче, адикă дрептул де а авеа о »цăришоарă« а лор, прекум ши дрептул де а авеа кăпетениј де неамул лор, суб стăпăнирея турчаскă Ромăнии ау авут ши дрептури национале, адикă дрептул де а авеа бисеричи ши школи ромăнешти. Дупă ѝнтиндереа путереј Турчилор ши песте цăриле ромăнешти дела мјазăноапте де Дунăре, Ромăнии Тимочени ау путут дин ноу сă ајбе легăтури стрăнсе ку Ромăнии дела мјазăноапте де Дунăре. Деоарече ѝн бисерикă служба се фăчеа ѝн лимба ромăнă, Ромăнии Тимочени ау фост суб аскултареа бисеричеаскă а епископулуј де Рăмник, дин Цара Ромăнеаскă. Де алтфел, Домнотории Цăрии Ромăнешти ау зидит пентру Ромăнии Тимочени мај мулте бисеричи ши мăнăстири, тримицăнд тотодатă даскăли ши попи ѝн сателе ромăнешти дин Тимок.

Стăпăнирея аустријакă песте Ромăнии Тимочени.

Îн анул 1526, Турчии кучереск ѝнтреага Унгарије ши о префак ѝн пашалăк, астфел стăпăнирея турчаскă ѝнтинзăнду се ши ѝн пăрциле Бăнăцене ла мјазăноапте де Дунăре. Суб стăпăнирея турчаскă, Банатул Тимишоареј а девенит »Пашалăкул Тимишоареј«; о парте а ачестуј пашалăк, адикă Санцакул Молдовеј, ѝн веакул ал XVII-леа а купринс ши чева пăмăнт дела мјазăзи де Дунăре, — ши фаптул ачеста аратă кă Дунăреа а авут пе амăндоуă малуриле еј сате ши локујитори де ачелаш неам, адикă локујитори ромăни.

О мај стрăнсă унире, политикă ши административă, ѝнтре Банат ши Тимок, ши тотодатă ѝнтре Олтенија ши Тимок, с'а фăкут ѝн анул 1718, кăнд песте Банат, Тимок ши Олтенија ау ажунс а фи стăпăнитори Аустријачии. Тоате ачесте треј цинутури ромăнешти Аустријачии ле-ау кучерит дела Турчи, дин ређиунеа Тимочеанă, ѝн стăпăнирея Аустријачилор а кăзут ѝнтреага ѝнтиндере де пăмăнт дела рăул Дрина ши пăнă ла рăул Тимок, јар спре мјазăзи пăнă ла Морава Апусеанă.

Суб стăпăнирея аустријакă, Ромăнии дин челе треј цинутури с'ау симцит мај стрăнс легацци уни де алции, деоарече ниђи Дунăреа ши ниђи мунции н'ау мај фост хотаре ѝнтре Банат, Тимок ши Олтенија.

Афарă де ачаста, пентру Ромăнии Тимочени стăпăнирея аустријакă аре о деосебитă ѝнсемнăтате, деоарече атунчи с'ау фăкут черчетăри пентру ка сă се куноаскă нумăрул ши ѝнтокмуреа бисеричилор дин сателе Ромăнилор Тимочени. Егзархул

дин Пожаревац, Максим Радковић, њн анул 1736 а колиндат сателе дин Тимок, ши њн тоате ачесте сате а гăсит бисеричи ромăнешти; о парте динтре преоци ерау де наштере дин Тимок, јар о алтă парте — мај пуцини — ерау веници дин Цара Ромăнеаскă. Атăт њн Банат, кăт ши њн Тимок, челе мај мулте кăрци бисеричешти ау фост адусе дин Олтенија, типăрите фиинд де кăтре епископул дела Рăмник. Есте вредник де бăгат њн сеамă кум кă ну нумај ла сате, чи ши ла ораше, ка Зајечар, Неготин, Кладова, Видин, Јабуковăц, Злот, Пожаревăц ши алтеле, дењи ла орашеле њн каре ши астăзи мај трăјеск Ромăни, ау фост бисеричи ромăнешти.

Стăпăниреа аустријакă песте Тимок ши песте Олтенија а цинут пăнă ла анул 1739, кăнд Тимокул дин ноу а кăзут суб стăпăниреа Турчилор.

Їнсемнăтатеа стăпăниреј турчешти
де амăндоуă пăрциле Дунăреј.

Турчии н'ау путут нињиодатă сă супунă де-а-бинелеа цăриле ромăнешти Мунтенија, Молдова ши Ардеалул, ши де ачееа ачесте цăри нињиодатă н'ау путут сă ле префакă њн пашалăкури. Тотуш њн мулте рăндури, кăтеодатă кјар пентру мултă време, Турчии ау путут сă пунă суб аскултареа лор челе треј цăри ромăнешти, ши атунчи стăпăниреа турчаскă с'а њнтинс атăт ла мјазăзи, кăт ши ла мјазăноапте де Дунăре.

Фиинд ачееаш стăпăнире, Ромăнии ау путут сă треакă унии ла алции песте Дунăре фăрă ка сă фије де чинева њмпједекаци сау оприци. Венеау унии ла алции фије де-а-руделеа, фије пентру а се њнкускри, фије кјар пентру а дуче кăрци бисеричешти дела унии ла алции, прекум ши де а њмпрумута попи ши даскăли унии дела алции. Турчии н'ау њнкис бисеричиле крештинилор, ши фииндкă њн сателе ромăнешти служба бисеричаскă се фăчеа њн лимба ромăнеаскă, Ромăнии Тимочени ау фост суб аскултареа бисеричеаскă а епископулуј дела Рăмник, дин Цара Ромăнеаскă. Пе лăнгă тоате ачестеа, дакă се мај пуне ла сокотеалă кă пăкурурии де ој путеау њн воја лор сă треакă динтр'о парте њн чеалăлалтă а Дунăреј, прекум ши кă мулци динтре Ромăни авеау пăмăнтури де амăндоуă пăрциле Дунăреј, — се поате ку дрепт кувăнт спуне кум кă легăтуриле динтре Ромăнии дела мјазăзи де Дунăре ку Ромăнии дин цăриле ромăнешти ау фост тот аша де стрăнсе, ка пе времуриле кăнд песте ачесте цинутури ау стăпăнит Дачии, Романии ши Бизантинии.

Стăпăнирея турчаскă де амăндоуă пăрциле Дунăреј а фост ѝнтреруптă де раре ори, ши ѝнтотдеауна пе скурт тимп. Чеј мај де сеамă Домнитори ај цăрипор ромăнешти, ши мај, алес Михај-Витеазул, ау путут сă скапе цара де аскултареа фацă де Турчи, ши кјар сă-ши ѝнтиндă стăпăнирея ла мјазăзи де Дунăре, дар ачастă ѝнтрерупере а стăпăниреј турчешти а путут сă цинă нумај кăцива ани. Ла фел Аустријачии де мулте ори ј-ау арункат пе Турчи песте Дунăре, ши кјар ау пус стăпăнире пе цинутуриле дела мјазăзи де Дунăре, пе каре ѝнсă ну ле-ау путут стăпăни мај мулт де доуăзећи де ани. Де ачееа ачесте скурте ѝнтрерупери але стăпăниреј турчешти де амăндоуă латуриле Дунăреј н'ау путут фи пједичи пентру ка Ромăнии сă ну треакă дела унии ла алции песте апа Дунăреј.

Тречереа дела унии ла алции а фăкут ка лимба Ромăнипор Тимочени сă фије ачееаш ка ши а Ромăнипор дела мјазăноапте де Дунăре, јар ѝнкускририле ау фăкут ка ши сăнђееле неамулуј ромăнесп, трăјитор де амăндоуă пăрциле Дунăреј, сă фије унул ши ачелаш. Ворбинд о ачееаш лимбă ши авăнд ачелаш сăнђе, даторитă стрăнселор легăтури каре ау фост ѝнтре еј, Ромăнии де амăндоуă пăрциле Дунăреј ши-ау пăстрат ачелеаш крединце, ачелеаш датини, ачелеаш кăнтече ачелеаш жокури, прекум ши ачелаш порт.

Дакă стăпăнирея турчаскă а ѝнсемнат о греа робије фииндкă дăриле ау фост мари ши трајул чел де тоате зилеле крештинул фоарте греу л-а кăштигат, —ачеастă стăпăнире ѝнсă неамулуј ромăнесп а фост ши де фолос, деоарече а путут акум сă реѝнвијезе векјул дрепт ка Ромăнии сă ајбе кинези ши »жудекăтории« <начелничи> де неамул лор, тотодатă стăпăнирея турчаскă дăнд Ромăнипор дрептул де а авеа бисеричи ши школи ромăнешти. Даторитă путинцеј де а авеа унии ку алции стрăнсе легăтури, суб стăпăнирея турчаскă неамул ромăнесп а континуат, ка ши пăнă атунчи, сă фије унул ши ачелаш де амăндоуă пăрциле Дунăреј.

Венирея Сърбилор ши а Булгарилор песте Ромăнии Тимочени.

Дăриле мари пе каре ле-ау черут Турчии дела крештиниини супуши, ау фăкут ка лумеа сă девинă немулцумицă ши сă се рăскоале ѝмпотрива стăпăниреј турчешти. Де мулте ори ачесте рăскоале але попоарелор супусе ау фост пусе ла кале де кăтре

цăриле крештине каре се рăзбојау ку Турчии, кум ау фост Аустрија, Цара Ромăнеаска ши Русија. Рăскоалеле крештинилор супуши мај њнотдеауна ау фост њнăбушите њн сăнђе де путерничеле армате турчешти, ши атунчи чеј рăскулаци ау требујит, фије сă фугă њн пăдури пентру а се фаче хајдучи, фије сă плече дела каселе ши депе пăмăнтул цăрии лор, спре а се адăпости њн цинутуриле мај ферите де спајма Турчилор. Њн фелул ачеста мулте цинутури, апроапе њнтређи, ау рăмас пăрăсите, астфел кă Турчии ау адус унеори кјар ку сăла оамени дин алте пăрци, пе каре ј-ау ашезат њн ређиуниле пăрăсите, унде ноји веници требујау сă мунчаскă пентру Турчи.

Деоарече Турчии ау нăвăлит ши ши-ау њнтинс стăпăнирerea дела мјазăзи кăтре мјазăноапте, њндатă дупă кучерирerea цăришоарелор сăрбешти дела мјазăзи, нăскуте дин дестрăмарerea њмпăрăциеј Царулуј Урош, о маре мулциме де Сăрби с'ау рефуђијат кăтре мјазăноапте, ашезăнду-се мај њнтăј њн цăришоареле либере сăрбешти дин ачесте пăрци. Дупă лупта дела Кăмпија Мјерлеј <Косово Поље>, Сăрбии дела мјазăзи с'ау рефуђијат њн цинутуриле дин дреапта Дунăреј, ашезăнду-се принтре Ромăнии Тимочени, — јар дупă префачереа Сăрбиеј њн пашалăк, атăт Сăрбии кăт ши Ромăнии дин цинутуриле Дринеј, Моравеј ши Млавеј ау њнчепут сă се рефуђијезе песте Дунăре ши Сава, ашезăнду-се њн Банат, њн Бачка ши њн Срем. Ређии Унгариеј, ши мај апој њмпăраци Аустриеј, ј-ау примит ку драгă инимă пе тоци ачеја каре фуђеау де рăул Турчилор, деоарече рефуђијации ерау бине-веници пентру а лукра богатул пăмăнт ал Банатулуј, ал Бачкеј ши ал Сремулуј, тотодатă ређии унгури ши њмпăраци аустријачи фăкăнд дин еј апăрăтори ај цăрии њмпотрива Турчилор.

Булгарији ау њнчепут тот пе тимпул стăпăниреј турчешти сă се муте динспре мјазăзи кăтре Дунăре, мулци динтре еј тре-кăнд Дунăрerea спре а се адăпости њн Цара Ромăнеаскă де рăул Турчилор. Рăскоалеле Булгарилор њмпотрива стăпăнирии турчешти ау фост сприжините де фоарте десе ори де Домнитории Цăрии Ромăнешти, јар мај тăрзиу ши де Руши, ши де ачееа фоарте мулци Булгари с'ау адăпостит ши њн Русија, мај алес њн партеа де мјазăзи а Украјинеј ши а Басарабиеј, стăпăнитă њнтре ании 1812—1917 де Руши.

Њнаинте де стăпăнирerea турчаскă, Тимокул дела Дрина ши пăнă кăтре Марea Неагрă а фост о ређиуне локујитă де фоарте мулци Ромăни, нумăрул Сăрбилор ши ал Булгарилор а фост пе атунчи фоарте мик, апроапе небăгат њн сеамă фацă де мареле нумăр ал Ромăнилор Тимочени. Њн тимпул стăпăниреј турчешти њнсă, атăт Сăрбии кăт ши Булгарији, с'ау тот рефуђијат

кăтре мјазăноапте, астфел кă нумăрул лор а тот крескут фаца де нумăрул Ромăнилор Тимочени, ѝн унеле цинутури кјар нумăрул нојилор веници девенинд мај маре декăт ал Ромăнилор стăпăнитори де дрепт песте ачесте локури. Їн Мачва ши Шумадија Сърбии, јар ла рăсăрит де рăул Лом Булгариин, с'ау ашезат ѝнтр'ун нумăr фоарте маре, Ромăнии дин ачесте цинутури ѝмпуцинăнду-се ѝн мăсура ѝн каре ноји веници с'ау ѝнмулцит; неѝнсемнатул нумăr ал Ромăнилор каре астăзи мај трăјеск прин Мачва, пăстреазă доар аминтиреа кă ачест цинут а фост одатă ромăнеск.

Їнтре Морава ши Лом Ромăнии ѝнсă пăнă ѝн зиуа де астăзи сăнт мај мулци ка Сърбии ши Булгариин ноу веници, ши ачеста се датореште ѝн примул рăнд фаптулуј кă Ромăнии динтре челе доуă рăури ау фост ѝн мај стрăнсе легăтури ку Ромăнии дела мјазăноапте де Дунăре. Тотодатă нумăрул Ромăнилор де ајичи а фост спорит ши де нумероши Ромăни де прин Кăмпија Мјерлеј ши де прин Мачедонија, каре ши еј с'ау рефуђијат кăтре мјазăноапте, ашезăнду-се песте Ромăнии Тимочени.

Даторитă стрăнселор легăтури але Ромăнилор Тимочени ку Ромăнии дела мјазăноапте де Дунăре, с'а фăкут ку путинца венуреа ла мјазăзи де Дунăре а унуј дестул де маре нумăr де Ромăни дин Ардеал, прекум ши дин Цара Ромăнеаскă; Ромăнии дин Ардеал с'ау рефуђијат ла фрации лор Тимочени, де рăул рăзбоајелор ши ал дăрилор мари пе каре ле череа стăпăниуреа аустријакă, јар Ромăнии дин Цара Ромăнеаскă с'ау рефуђијат тот де рăул дăрилор мари пе каре ле череа стăпăниуреа русеаскă де дупă анул 1829. Ромăнии дин Ардеал с'ау ашезат ѝн партеа де апус а Тимокулуј, јар Ромăнии дин Цара Ромăнеаскă с'ау ашезат ѝн партеа де рăсăрит; ши унии ши алции с'ау ашезат песте Ромăнии Тимочени, каре ѝнтре Морава ши Лом ау трăјит ѝн нумăr маре дела ѝнчепутул ѝнчепутурилор. Цинăнду-се сеама кă ѝнтрег Тимокул а фост суб стăпăниуре турчаскă пе тимпул кăнд ѝн ел с'ау ашезат Ромăнии дин Ардеал ши чеј дин Цара Ромăнеаскă, е ушор де ѝнцелес кум кă ачешти Ромăни ноу веници ну с'ау ашезат пе ун пăмăнт стрăјин, чи пе ун пăмăнт ромăнеск, стăпăнит ши мунчит де Ромăнии Тимочени, каре суб стăпăниуреа турчаскă авеау кинези ши »жудекăтори« де неам ромăнеск, — ши ачештија пăстрау аминтиреа унеј веки стăпăнири ромăнешти ѝн ачеле цинутури. Де алтфел, стăпăниуреа турчаскă н'а фост о адевăратă стăпăниуре, чи мај мулт о »жучерире«, — ши пентру ачееа адевăрации стăпăнитори ај цинутурилор Тимочене ау фост Ромăнии каре ачи с'ау нăскут ши ачи ау трăјит фăрă ѝнтрерупере. Пе де алтă парте, нумăрул Ромăнилор каре ау венит дин Ардеал ши дин

Цара Ромâneаскă, н'а фост мај маре ка нумăрул Ромăнилор Тимочени трăјитори дела ѝнчепутул ѝнчепутурилор ла мјазăзи де Дунăре, — ши пентру ачееа Ромăнии Тимочени де астăзи ну се пот сокоти ка »веници« дела мјазăноапте де Дунăре, димпотривă еј фиинд урмашии унеј нумероасе популациуни ромăнешти каре с'а нăскут ши каре а трăјит ан дупă ан, пе пămăнтул моштенит дела Дачи ши Романи.

Вениреа ла мјазăзи де Дунăре а Ромăнилор дин Ардеал ши дин Цара Ромâneаскă ѝнсеамнă о крештере ши о ѝнтăрире а нумăрулуј Ромăнилор Тимочени. Їн лупта пентру пăстрареа националитăции лор, Ромăнии Тимочени ау фост ажутаци, а тăт де Ромăнии каре ау венит динспре мјазăзи, кăт ши де Ромăнии каре ау венит дела мјазăноапте де Дунăре. Пентру пăстрареа Тимокулуј ромăнеск, а фост десигур требујитор ка Ромăнилор Тимочени сă ле сарă ѝн ажотор фракции лор де ачелаш сăнђе, ши мулцăмитă ачестуј ажотор, нумăрул стрăјинилор ноу веници н'а путут сă ѝнтреакă нумăрул стăпăниторилог де дрепт ај пămăнтулуј Тимочен.

Луптеле Ромăнилор Тимочени алăтури де Сърби
пентру а скăпа де стăпăниреа турчаскă.

Даторитă марелуј нумăr де Сърби веници динспре мјазăзи, кăтре сфършитул веакунуј ал XVIII-леа Пашалăкул Белградулуј а ажунс сă фије локујит ѝн чеа мај маре парте де Сърби. Шумадија а фост локујитă, ѝнкă де пе атунчи, апроапе нумај де Сърби, јар ѝн Мачва нумăрул Сърбилор а ажунс сă ѝнтреакă дестул де мулт нумăрул Ромăнилор. Їн партеа апусеанă а Тимокулуј ѝнсă, дела Морава ши кăтре рăсăрит пăнă динколо де рăул Пек, адикă пăнă ла Мунци, нумăрул Ромăнилор н'а путут фи ѝнтрекут де нумăрул Сърбилор ноу-веници. Ла фел ши ѝн партеа де рăсăрит а Тимокулуј, Ромăнии ау фост ѝнтотдеауна чеј мај нумероши локујитори, мај мулци кјар декăт Сърбии ши Булгарији ла ун лок.

Кăнд ѝн анул 1804 Карађорђе а порнит дин Шумадија рăскоала ѝмпотрива јеничерилор неоменоши каре стăпăнеау де сокотеала лор Пашалăкул Белградулуј, Ромăнии дин ачест пашалăк ау луат парте дин тоатă инима ла луптеле пентру скăпареа де суб стăпăниреа јеничерилор асупритори. Їн луптеле ку армателе султанулуј апој, Ромăнии дин партеа апусеанă а Тимокулуј, ѝн фрунте ку витеазул лор кăпитан Паул, дин Мелница де пе валеа Млавеј, ау фăкут минуни де витежије. Војеводул Паул, дин сатул ромăнеск Мелница, а мурит

алăтури де Стеван Синђелић, њн њнтăритуриле дѣпе мунтеле Чегру, ши дин капетеле витежилор Сърби ши Ромăни, Турчии ау фăкут »Теле Кула« де лангă Ниш.

Ромăнии дин Пашалăкул Видинулуј, каре пе атунђи а фост стăпăнит де Осман Пазвант-Оглу, н'ау трăјит рăу, ши де ачѣеа н'ау авут пентру че сă се рăскоале. Дупă моартеа луј Пазвант-Оглу ѡнсă ши локујитории дин Пашалăкул Видинулуј ау фост греу асуприци де јеничерии несупуши султанулуј, ши де ачѣеа, ѡнчепăнд ку анул 1807, рăскоала се ѡнтинде ши ѡн партеа рăсъритеанă а Тимокулуј.

Пѣла сфършитул лунѣј Дечемврије а анулуј 1806, ѡнтре Турчи ши Руши ѡнчѣпѣсе ун рăзбој, ши Ромăнии дин Тимок, вăзăнд кă алăтури де Руши луптă ши мулци »волинтири« ромăни дин Цара Ромăнеаскă, принтре каре ера ши »поручикул« Тудор Владимиреску, — ау ѡнцелес кă лупта ѡмпотрива Турчилор есте о луптă пентру круче, деђи о луптă ла каре ши еј сѡнт датори сă ја парте. Рăскулации, ромăни ши сърби, ажутаѣи де Руши ши де волунтарии ромăни дин Цара Ромăнеаскă, дупă луптеле дела Штубик ши дела Малајница, скот де суб стăпăннрѣа турчаскă ѡнтрег цинутул динтре Мунци ши рăул Тимок, пе каре ѡнсă ну-л пот цине ѡн мăниле лор декѡт дој ани, деоарѣе Турчии дин ноу, ку маре мулциме де арматă, реѡнчѣп луптеле, рекучеринд ѡнтрег Пашалăкул Видинулуј. Ниђи Турчии ѡнсă н'ау путут мај мулт де ун ан сă цинă ѡн стăпăннрѣа лор чѣеа че ау фост рекучерит, фииндкă армателе русѣшти дин ноу трѣк Дунăрѣа, ши ажутаѣи де Руши, рăскулации ромăни ши сърби јау пентру а доуа оарă, дела Турчи, цинутул динтре Мунци ши рăул Тимок. Дар ши де дата ачѣаста партеа рăсъритеанă а Тимокулуј н'а стат мулт ѡн мăниле рăскулацилор, деоарѣе дупă трѣј ани Турчии се фак јарăш стăпăнитори пѣсте ѡнтрег Пашалăкул Видинулуј. Тот ѡн ачѣл ан, адикă ѡн анул 1813, Турчии пун дин ноу суб стăпăннрѣа лор ши Пашалăкул Белградулуј, — ѡнăбушинд астфѣл рăскоала Сърбилор ши Ромăнилор доритори де либертате ши де о ноуă вијаѣă.

Ка сă-ши скапе оамѣнии де рăул Турчилор, Карађорђе а ругат пе царул Александрѣу ка сă ле деа Сърбилор воје сă се ашѣзе пе пăмăнтул Русѣеј. Царул с'а ѡнвојит, ѡнсă Аустрија н'а лăсат ка Сърбии сă треакă пѣсте пăмăнтул еј. Атунчи Карађорђе, ѡмпреунă ку алте кăпетѣниј, трѣк нумај еј ѡн Аустрија, де ајичи Карађорђе а трекут ѡн Цара Ромăнеаскă, унде а фост примит ши гăздујит пријѣтенѣште ши дупă кувинѣă.

Есте вредник де аминтит кă алăтури де Хајдук-Вѣљко, ѡн луптеле ку Турчии с'ау фăкут куноскуѣи витежиѣи ромăни Јон Дамјан дин Бор ши Тома дин Гърљана. Ла фѣл, чѣј мај

буни кăпитани ај луј Хајдук-Велько ау фост Георге ши Лăпăдат дин Подгорац, прекум ши Николае Абраш дин Кобишница, јар тунарии чеј мај буни ау фост Пăтру дин Уровица ши Трајилă дин Лубница.

Ромăнии Тимочени с'ау ридикат ла рăскоалă, ну пентру а скăпă де стăпăниреа турчаскă спре а кăдеа суб стăпăниреа сърбеаскă — аша кум с'а ѝнтăмплат мај тързиу, — чи Ромăнии Тимочени с'ау порнит ла луптă алăтури де Сърби, пентру ка ѝмпреунă, ажутанду-се унии пе алции, сă скапе де суб греауа стăпăнире турчаскă, ши апој ѝмпреунă сă формезе о царă, суб кърмујиреа луј Карађорђе. Карађорђе авеа ѝн ел ши чева сѝнђе ромăнск, астфел кă путеа фи де-о-потривă Домнитор ал Сърбилор ши ал Ромăнилор Тимочени, ши ѝн цара пе каре о дреау, Сърбии ши Ромăнии Тимочени ар фи авут ачелеаш дрептури, — ши дрептури политиче, ши дрептури национале. Фърă ѝндојалă кă Ромăнии Тимочени ар фи авут дрептул де а авеа бисеричи ши школи ромăнешти, прекум ши дрептул де а авеа кинези, жудекăтори <начелнич> ши алци дрегăтори де неамул лор; мај мулт ѝнкă, Ромăнии Тимочени, ѝн цара пентру каре ши-ау върсат сѝнђеле, ар фи авут ши дрептул де а авеа оамени де неамул лор ла кърмујиреа църии, прекум ши ла тоате локуриле де сус дела кондучере.

Кăдереа ѝнтрегулуј цинут динтре Морава ши Тимок суб стăпăниреа сърбеаскă.

Дупă ѝнăбуширеа рăскоалеј порнитă де Карађорђе, Сърбии ши Ромăнии ау авут де суферит о ши мај греа асуприре дин партеа Турчилор. Мај алес дупă о алтă рăскоалă, дин 1814, вијаца крештинилор дин Пашалăкул Белградулуј а девенит ку тотул несигурă, Турчии оморѝнд пе виноваци ши невиноваци фърă ниђио жудекатă.

Стăпăниреа турчаскă реа ши неоменоасă ј-а ѝмпинс пе асуприци ла о ноуă рăскоалă, каре а избукнит ѝн анул 1815, суб кондучереа луј Милош Обреновић. Рăскоала а ѝнчепут ѝн Шумадија, ши ла фел ка ши Карађорђе, Милош Обреновић ну с'а ридикат ѝмпотрива Султанулуј, чи нумај ѝмпотрива Пашеј дела Белград.

Ши де дата ачаста рăскулацилор крештини ле-а венит ѝн ажутор православника Русије, каре авеа дрептул де а се ѝнгрижи де вијаца крештинилор дин Пенинсула Балканикă, ши пентру ачееа а черут дела Турчи ка рăскулацилор сă ле деа

дрептури, — кум де астфел Турчии с'ау îндаторат прин пачеа îнкејатă îн анул 1812. Пентру а ну ажунђе ла ун ноу рăзбој ку Рушии, Султанул а аскултат ругăминциле рăскулацилор, пунăнд ун алт пашă песте Пашалăкул Белградулуј, ши дăнд воје ка супушии крештини дин ачест пашалăк сă ајбе кнежи де неамул лор. Милош а фост нумит мај маре песте тоци кнежи, ши дупă дрептуриле пе каре ле-а кăпăтат дела Султан, »кнезул« Милош а фост ун ом де легăтурă îнтре Турчи ши крештини, дећи ун оарекаре функционар турческ, супус Пашеј Белградулуј.

Тимп де чинчиспрезеће ани Сърбија а фост ун пашалăк ка орикаре алтул. Îн анул 1830 îнсă, îн урма îнфрăнђерии Турчилор де кăтре Руши, Сърбија девине »кнежевинă« аскултăтоаре де Турчи. Кнезул Милош, дела стареа де функционар турческ, акум с'а ридикат ла рангул де Домнитор вазал Турчилор, аша кум îн ачеа време ау фост ши Домнитории Цăрии Ромăнешти ши ај Молдовеј. Пентру кăштигареа рангулуј де »кнежевинă«, пелăнгă ажуторул Рушилор, Кнезул Милош а дат Султанулуј, Марелул Везир ши челорлалтор мăрими турчешти богате плокоане ши ненумăрате пунђи де галбени, пе каре ле-а фăкут, де алтфел, дин труда Сърбилор ши а Ромăнилор трăјитори îн Пашалăкул Белградулуј.

Îн анул 1832 Турчија се гăсеа îнтр'о греа луптă ку Домниторул Еђиптупуј, каре воја сă скапе де аскултареа фацă де Султан. Кнезул Милош а сокотит ка бине-венитă ачастă ловитурă îмпотрива Турчилор, ши де ачееа се фолосеште де непутинца Турчиеј пентру а алипи ла Сърбија ши партеа де рăсăрит а цинутулуј Тимочеан.

Кăтре сфършитул анулуј 1832, Кнезул Милош тримете îн цинутурилe пе каре воја сă ле алипеаскă ла Сърбија, оамени де ај сăј каре сă îндемне лумеа ла рăскоалă îмпотрива стăпăниреј турчешти, ши деоарече лумеа ера дестул де немулцумитă ши асупритă, рăскоала избукнеште. Паша дела Видин н'а авут арматă дестулă ка сă поатă îнăбуши рăскоала, ши де ачееа, îн анул 1833, крештинии рăскулаци îј бат ши-ј алунгă пе Турчи ла рăсăрит де рăул Тимок.

Рушии ле-ау фост ши де дата ачаста де маре ажутор Сърбилор ши Ромăнилор доритори де либертате, ши де теама унуј рăзбој ку Рушии, Султанул ши мареле Везир ау фост невојици сă примеаскă алипиреа пърции рăсăритене а цинутулуј Тимочеан, — рăул Тимок девенинд, îн анул 1833, граница де рăсăрит а Сърбиеј.

Мăринду-се ка îнтиндере, Сърбија тотодатă а девенит мај пуцин атăрнăтоаре ши аскултăтоаре фацă де Турчи, деоа-

рече дупă анул 1833 Турчии н'ау мај путут фи стăпăнитори де мари мошиј ѝн Сърбија, пăмăнтул дăнду-се сăтенилор ка сă-л мунчаскă ши сă-л стăпăнеаскă.

Атăт Карађорђе, кăт ши кнезул Милош, ау врут ку ориче прец сă девинă стăпăнитори песте цинутул дела рăсăрит де Мунци пăнă ла рăул Тимок, адикă песте Кеја <Клуч>, Тимокул Негру <Црна Река> ши Марђинеа <Крајина>, фииндкă ну мај стăпăнинд ачесте ређиуни, Сърбија а путут кăпăта легăтурă ку цăриле ромăнешти, ши прин ачестеа ку Русија. Пăнă ла анул 1833, Сърбија ниђиодатă н'а стăпăнит партеа рăсăритеанă а Тимокулуј, ши даторитă ачестуј фапт, Сърбија ниђиодатă ну с'а ѝнвечинат ку Цара Ромăнеаскă ѝнаинте де анул 1833. Дин веакул ал XVIII-леа цăриле ромăнешти, адикă Молдова ши Мунтенија, ау кăзут суб о путерникă ѝнрăурире а Рушилор, ши ачастă ѝнрăурире ши мај мулт с'а мăрит ѝн прима жумăтате а веакулуј ал XIX-леа, деђи токмај кăнд а ѝнчепут сă реѝнвијезе Сърбија, ѝн анул 1804 суб Карађорђе, јар ѝн ании 1815 ши 1833 суб Кнезул Милош. Фăрă сприжинул дипломатик ши фăрă ажуторул милитар дат де Русија, Сърбија ниђиодатă н'ар фи путут реѝнвија, мај бине декăт оричине, лукрул ачеста л-а штиут Кнезул Милош, ши пентру а ажунђе ѝн легăтурă ку Русија, цинутуриле Кеја, Марђинеа ши Тимокул Негру ау требујит сă фије стăпăните ори де Цара Ромăнеаскă, ори де Сърбија,— де Турчи ѝнсă ниђидекум ну. Даторитă легăтурилор де сăнђе, дар мај алес даторитă доринцелор де стăпăнире але царилор руши, ну Ромăнии, чи Сърбии ау фост ажутаци сă пунă стăпăнире пе цинутул ромăнеск динтре Мунци ши рăул Тимок.

Пе кăнд делегации сърби се гăсеау ла Истамбул <Цариград> пентру ка сă роађе пе амбасадорул рус спре а интервени ла Мареле Везир ши ла Султан пентру алипиреа ла Сърбија а пърци рăсăритене дин ређиунеа Тимоченă, Кнезул Милош ле-а тримес о скрисоаре спре а адуче аминте амбасадорулуј рус кă ѝн че привеште »Крајина«, »Пентру легăтуриле ноастре <але Сърбилор> ку Русија, еа не есте тот аша де требујитоаре ка ши пăнеа вијецеј«. Їн афарă де ачест фолос, партеа рăсăритеанă а цинутулуј Тимочен а ѝнсемнат пентру Сърбија ши о ређиуне плинă де богăциј субпăмăнтене, ши тотодатă о ређиуне ку мулт пăмăнт родитор.

Ромăнии Тимочени ау фост букуроши сă скапе де стăпăниреа турчаскă, ши пентру елиберареа лор ау луат парте дин тоатă инима ла луптеле ѝмпотрива Турчилор. Їн мареле сат

романеск Кобишница де лангă Неготин, Ромâнии дин сателе інвечинате с'ау стрâнс ку тоции суб команда Кобишничеанулуј Милош, ши де ачи ау порнит спре Неготин, луând ла фугă пе Турчии каре се пуртасерă неоменеште ку лумеа дин ачеле пърци. Греул луптелор дела Зăјчери ши дин пърциле Тимокулуј Негру јарăш Ромâнии Тимочени л-ау пуртат, деоарече еј ау фост локујитории чеј мај нумероши ін ачесте цинутури. Ін пърциле Моравеј, але Млавеј ши але Пекулуј, Ромâнии ау луптат умър ла умър ку Сърбии, деоарече ши унии ши алции, фиинд крештини, ау фост інфрăцици де грелеле суферинце причинујите де мохамедании Турчи. Ши унии ши алции дореау либерта-теа, ши деоарече трăјау аместекаци ши ін стрâнсă пријетеније, атât Сърбии кât ши Ромâнии Тимочени дореау сă трăјаскă інтр'о ачееаш царă, ін каре ку тоции сă ајбе ачелеаш дрептури, ши мај алес сă ајбе тоате дрептуриле национале ши политиче.

Вијаца Ромâнилор Тимочени суб стăпâниреа сърбеаскă, дупă ании 1815 ши 1833.

Елиберареа цинутулуј романеск динтре Морава ши Тимок де суб стăпâниреа турчаскă а імбукурат ну нумај пе Ромâнии Тимочени, чи ши пе Ромâнии дела мјазăноапте де Дунăре. Ін-датă дупă ашезареа стăпâниреј сърбешти, дећи ін анул 1833, Кнезул Милош а кăутат сă кăштиђе колоништи дин Цара Ромâнеаскă, пентру ка сă-ши мăреаскă нумăрул локујиторилор ін Сърбија, ши тотодатă пентру ка сă ашезе кât мај мулци мунчитори де пăмânt ін локуриле унде популација с'а рăрит дин кауза неоменоасеј стăпâнири а Турчилор, ори дин кауза луптелор греле пе каре ле-ау дат рăскулации крештини. Чеј каре ерау фуђици ін Цара Ромâнеаскă де рăул Турчилор, дупă гăгареа луптелор де елибераре ау фост лăсаци ка сă се реінтоаркă ла мошија ши ла авереа лор, ши ін ачелаш тимп авеау воје сă се ашезе пе пăмântул елиберат де суб Турчи ши ачеј Ромâни каре трăјау ін Цара Ромâнеаскă, дар авеау пăмântури ши виј ши ін партеа дреаптă а Дунăреј. Ромâни дин Цара Ромâнеаскă н'ау, венит чине штије кât де мулци, деоарече дупă анул 1833 ну с'а інфиинцат ниђиун сат романеск ноу ла мјазăзи де Дунăре; чеа мај маре мутаре де Ромâни дела мјазăноапте ла мјазăзи де Дунăре с'а петрекут токмај ін анул 1833 кând Ромâнии дин Островул Маре с'ау ашезат пе малул дрепт ал Дунăреј, унде авеау локури де арат ши виј, ши унде ау інфиинцат ун ноу сат, кăруја Кнезул Милош ј-а дат нумеле де »Михај-ловац«, дупă нумеле челуј де ал дојилеа фечор ал сăу. Ромâни

мулци дин Цара Ромâneаскă с'ау мај ашезат апој нумај њн Текија, јар њн челелалте сате с'ау ашезат нумај врео кăцива, ори поате нићиунул. Фацă де нумăрул Ромăнилор Тимочени каре ла мјазăзи де Дунăре с'ау нăскут ши аколо ау трăјит дела њнчепутул њнчепутурилор, нумăрул Ромăнилор ноу веници а фост мик ши небăгат њн сеамă.

Букурија Ромăнилор Тимочени фииндкă с'ау скăпат де суб стăпăниреа турчаскă н'а цинут њнсă мулт, деоарече кјар атунчи њн анул 1833 Ромăнии н'ау мај авут дрептул де а авеа »жудекăтори« (начелничи) де неамул лор, аша кум ау авут суб стăпăниреа Турчилор. Кнезул Милош а пус ка дрегăтори ши кърмујитори нумај пе Сърби, оамени де ај луј ши астфел песте Ромăнии Тимочени с'а ашезат о стăпăнире стрăјинă, пе каре еј н'ау дорит-о. Ла фел, њн анул 1833 митрополија сърбеаскă девенинд де сине стăтăтоаре, њнчетул ку њнчетул, фърă ка преа мулт сă се бађе сеама, њн сателе ромăнешти ау њнчепут сă се тримеатă попи ши даскăли сърби, астфел кă служба бисеричаскă а њнчепут а се фаче њн славонеште, јар њн шкоалă копији ау њнчепут сă њнвеце њн сърбеште. Ромăнии Тимочени ау њнцелескă либертатеа лор а фост нумај ун вис фрумос, ши фииндкă ау вăзут кă сѡнђеле пе каре л-ау върсат, — мај њнтăј њн рăскоала кондусă де Карађорђе, јар апој њн рăскоала кондусă де Кнезул Милош, — ле-а адус о ши мај маре ненорочире, с'ау лăпăдат де бисерикă ши ау урѡт шкоала, кјар ши пѡнă њн зиуа де астăзи, Ромăнии Тимочени ну симт нићио атрађере кăтре бисерика њн каре нимик ну њнцелег, јар шкоала нићи ну ле-а фост ши нићи акум ну ле есте драгă, мај букуроши фиинд сă-ши тримеатă копији ку ојиле, декăт сă-ј тримеатă ла казнă. Фолосул унеј шкоале стрăјине ну-л вăд, деоарече копији ујтă њнтр'ун ан де зиле тот чеаа че ау њнвăцат њн чинчи ани. Кăт деспре стăпăнире, есте дестул нумај сă се аминтеаскă кум кă амърѡцилор Ромăни Тимочени ну ли се дă воје нићи сă спунă кă сѡнт »Ромăни«, требујинд сă спунă кă сѡнт »Власи«, дећи ун фел де Сърби каре ворбеск »влашки«. Пентру а-ј фаче ши пе Ромăни сă креадă кă еј ар фи »Сърби«, бисерика, шкоала ши стăпăниреа ау сърбизат атăт нумеле де ботез, кăт ши пе чел де фамилије. Попии пун нумеле де ботез пе каре еј ѡл вреау, ну пе каре ѡл вреа нашул, ши пентру ка тоате нумеле сă фије нумај сърбешти, Влăдика дин партеа рăсъритеанă а Тимокулуј а дат ун ордин, № 765, дин 18 Аугуст 1876, пентру ка попии сă ну кутезе а да алт нуме де ботез њн афарă де челе скрисе пе о листă пе каре требује сă о ајбе фијекаре бисерикă ши фијекаре попă. Шкоала ши стăпăниреа пе де алтă парте ау сърбизат нумеле де фамилије, пунѡнд дупă нумеле ромă-

неск сфършитул ын »ић«, прекум Мустецић, Фусуљевић, Чирешановић, Варзановић, Бабић, Станчуловић, Барбуловић, — дар ши Балћанић, Баланесковић ши кјар Бибесковић.

Спре а се штерђе ориче аминтире де вијаца романеаска, кърциле бисеричешти романешти ау фост тоате адунате ши депусе ла Библиотека Национала дин Белград, јар о парте дин еле ау фост кјар арсе; ын бисеричи ау мај рѣмас скриси ын романеште нумај кърциле де нѣскуци ши де морци, ши дин ачестеа се поате кјар ши астѣзи ведеа кѣ мулци динтре бѣтрѣнии ноштри с'ау ботезат ынкѣ пе времеа кѣнд ын бисерика дин сат служба с'а фѣкут ын лимба романеаска.

Ку тоате кѣ суб стѣпаниреа сѣрбеаска Ромѣнии Тимочени ау фост мај рѣу асуприци декѣт суб стѣпаниреа турчаска, тотуш еј ау фост ши ау рѣмас ынтогдауна оамени супуши ши аскултѣтори. Ау луптат ку бѣрбѣције ын тоате рѣзбоѣјеле пе каре апој Сѣрбија ле-а авут, ши ау крезут ынтогдауна кѣ стѣпаниреа, вѣзѣнд пуртареа лор, ле ва да ши лор, Ромѣнилор, дрептул де а трѣји о вијаца оменеаска.

Даторитѣ фаптулуј кѣ дупѣ анул 1833 Ромѣнии н'ау мај путут трече неѣмпједекаци Дунѣреа дела уни ла алции, Ромѣнии Тимочени ау пјердут легѣтура ку фрации лор дин Ромѣнија, ши липсици фиинд де бисерика ши де шкоала романеаска, ын ворбиреа Ромѣнилор Тимочени с'ау стрекурат дестуле ворбе сѣрбешти. Тотуш мај сѣнт ынкѣ оамени, ши мај алес мујери бѣтрѣне, каре ворбеск »курат романеште«, адикѣ фѣрѣ ворбеле сѣрбешти бѣгате ын лимбѣ де врео кѣцива ани. Де алтфел пуцине ворбе сѣрбешти сѣнт пе каре Ромѣнии Тимочени ну ле штиу кум се зик пе романеште, ши ачесте ворбе сѣнт токмај ачелеа каре се пот ынвѣца ын шкоала, ын арматѣ, ши мај алес ын требуриле ку стѣпаниреа, — кум сѣнт: порез, табулација, срески суд, окружни суд, пресуда, решење, молба, војска, пук, командир, наредник, оружје, обука, осуство реквизиција, мобилизација, окупација, офенсива, пакт, — ши алтеле де фелул ачестора. Цинѣнду-се сеама кѣ Ромѣнии Тимочени сѣнт сингурии ын Еуропа каре ну ау бисерика ши шкоала ын лимба лор, — кјар ши Цигании ау авут школи ын лимба лор, — ну е де миграре кѣ ын ворбиреа лор сѣнт атѣтеа ворбе сѣрбешти; димпотривѣ, Ромѣнии Тимочени сѣнт вредничи де тоатѣ лауда фииндкѣ ши-ау пѣстрат неамул, адикѣ сѣнђеле ши лимба, ку тоате кѣ стѣпаниреа а фост стрѣјинѣ, бисеричиле ши школиле ын лимбѣ стрѣјинѣ, ши ку тоате кѣ фрации дин Ромѣнија н'ау авут нићиодатѣ путинца сѣ-ј ажуте кучева.

Кăдереа цинутулуж дела рăсăрит де Тимок
суб стăпăниреа булгăреаскă.

Îн анул 1877 Рушии ау порнит ку рăзбој îмпотрива Турчилор, спре а вени îн ажурол рăскулацилор Сърби дин Босна ши Херцеговина. Ла îнчепутул луптелор Рушии j-ау бăтут пе Турчи, îнсă дупă пуцине зиле, ла Плевна ши îн Мунции Балкани, Рушии ау фост бăтуци. Мај алес ла Плевна Рушии ау фост »здобици«, ши де теама де а ну фи ку тотул нимичици, Принцул Николае, командантул тутурор армателор русешти, чере принтр'о телеграмă ка Домнитул Цăрии-Ромăнешти сă треакă нумајдекăт Дунăреа, пентру ка армателе ромăнешти сă ле винă îн ажурол Рушилор. Îн тимп че армателе русешти ау фост песте тот бăтуте, бравии Ромăни ау кучерит уна дупă алта челе мај де сеамă îнтăритури, прекум Гривица, Плевна, Рахова ши Смърдан. Турчии ау фост бăтуци îн ачест рăзбој, ши прин пачеа каре с'а îнкејат, îн анул 1878, îн Сан-Стефано, Рушии ау îнфинцат о маре Булгарије, дела Дунăре ши пăнă ла Мареа Еђеје. Прин хотърîриле Конгресулуж дела Берлин, тот îн 1878, мареа Булгарије а фост îмпăрцитă îн доуă : îнтре Дунăре ши Мунции Балкани с'а фăкут »Кнежевина Блгарска«, јар ла мјазăзи де Мунции Балкани с'а фăкут Румелија Рăсăритеанă.

Дупă патрузећи ши чинчи де ани дела кăдереа цинутулуж динтре Мунци ши рăул Тимок суб стăпăниреа сърбеаскă, îн анул 1878 дећи, партеа цинутулуж Тимочеан дела рăсăрит де рăул Тимок каде суб стăпăниреа булгăреаскă.

Ромăнии Тимочени ла îнчепут н'ау дус-о рăу суб стăпăниреа булгăреаскă, поате даторитă фаптулуј кă Булгари се симцеау îндатораци ку пуртаре фрумоасă фацă де Цара Ромăнеаскă, каре ши-а тримес армателе ла Плевна ка сă-ј скапе пе Булгари де греауа стăпăнире турчаскă. Пе де алтă парте, Булгари путеау ши сă се теамă ка ну кумва асупринд пе Ромăнии Тимочени, Цара Ромăнеаскă сă девинă немулцумитă, ши атунчи сă кауте ка сă алипеаскă цинутул Видинулуј, дела Тимок пăнă ла Лом, — кум де алтфел Цара Ромăнеаскă војисе сă факă лукрул ачеста îн анул 1878, одатă ку кучериреа дела Турчи а Видинулуј.

Мај апој îнсă, îнчетул ку îнчетул ши Булгари ау îнчепут а-ј асупри пе Ромăнии Тимочени, кăлкăнду-ле дрептул де а авеа ши мај департе »жудекăтори« <начелничичи> де неам ромăнеск, тотодатă тримицăнд попи ши даскăли булгари îн сателе ромăнешти. Тотуш Булгари ау мај лăсат ка îн бисеричи служба сă се факă îн ромăнеште пăнă îн анул 1913, ши кјар îн унеле

пърци пана́нă ѝн анул 1918. Астăзи ѝнсă атăт школиле кат ши бисеричиле сãнт тоате булгаризате, афарă де бисерика ши де гимназија дела Софија, каре ѝнкă мај сãнт ромãнешти. Ромãнии Тимочени дин Булгарија ау тотуш путинца деђи ка сã ѝнвеце карте ромãнеаскă, ши дупă че гатă гимназија, школариѝ мај тоци трек ѝн Цара Ромãнеаскă, пентру а ѝнвãца университетатеа ла Букурешти, сау ѝн алте ораше ромãнешти.

Їнтокмај ка ши чеј дин Сърбија, Ромãнии Тимочени дин Булгарија ши ау пãстрат атăт лимба кат ши сãнђеле курат. Неѝнсемнатул нумър де ворбе булгãрешти каре с'ау вãрѝт ѝн лимба лор, се датореште тот липсеј де бисеричи ши де школи ромãнешти, ши тотодатă ѝнтрерупереј легãтурилор ку Ромãнии дела мјазãноапте де Дунãре. Тотуш, ши пана́нă ѝн зиуа де астăзи, Ромãнии Тимочени дин Булгарија сãнт буни Ромãни, пãстрãтори ај крединцелор ши датинелор примите ка моштенире дела стрãмоши.

Пентру стãпãнитории булгари, ка ши пентру чеј сърби, ну есте ниђидекãт спре лаудă сã цинă пе Ромãнии Тимочени фãрă челе мај сфинте дрептури национале, ачелеа де а авеа бисерикă ши шкоалă ѝн лимба лор ромãнеаскă, — аша прекум ау авут ши ѝнкă ши астăзи ау Булгариѝ ши Сърбиѝ каре трãјеск ѝн Ромãнија. Мãриреа ши прецул унуј попор ну се жудекă дупă мãсура ѝн каре ел асупреште пе алте неамури; асуприреа есте чева барбар. Прецул попоарелор се жудекă дупă култура пе каре ау нãскут-о, ши дупă цивилизација пана́нă ла каре с'ау ридикат. Ори, ун попор каре вреа сã асупреаскă пе алтул, ниђиодатă ну ва кутеза сã се апропије де културă ши де цивилизације, деоарече вешник ѝј ва фи теамă кã чеј асуприци се вор дештепта ши ѝши вор чере дрептуриле национале.

* * *

*

Мãнãстири зидите де Домнитории дин Цара Ромãнеаскă пентру Ромãнии Тимочени.

Їнтре Ромãнии дела мјазãноапте ши чеј дела мјазãзи де Дунãре ау фост ѝнтотдеауна стрãнсе легãтури де тот фелул. Нумај дела кãдереа Ромãнилор Тимочени суб стãпãниреа сърбеаскă ши чеа булгãреаскă, адикă де дупă ании 1815, 1833 ши 1878, легãтуриле динтре Ромãнии де о парте ши де чеалãлалтă а Дунãреј ау слãбит, ори кã ау фост де тот ѝмпједекате де кãтре стãпãниреа сърбеаскă ши де чеа булгãреаскă.

Даторитă стрâнселор легăтури, дин времуриле мај веки, динтре Ромâнии дин Тимок ку чеј дин Цара Ромâneаскă, Домнитории ромâни де мулте ори ау зидит бисеричи ши мăнăстири пе пăмăнтул цинутулуј Тимочеан, ридикате пентру требујин-целе суфлетешти але локујиторилор ромâни дин ачесте пърци. Челе мај мулте динтре ачесте бисеричи ши мăнăстири н'ау мај фост ѝнгрижите ши рефăкуте, астфел кă астăзи се вăд нумај ка зидури дăрăмате, рăмасе пентру ка сă пăстрезе аминтиреа драгостеј Домниторилор дин Цара Ромâneаскă фацă де Ромâнии Тимочени.

Їнкă де пе тимпул кăнд ређиунеа Тимочеанă ера куприн-сă суб стăпăниреа Църии Видинулуј, Домнитурул Църии Ромăнешти Раду I <1377—1384> ридикă ѝн дреапта Дунăреј о фрумоасă мăнăстире, нумитă »Мăнăстирица«, дин цинутул Кеја <Кључ>. Пăнă ѝн веакул ал ХІХ-леа с'а мај путут ведеа скрис пе зидул ачестеј мăнăстири нумеле Домнитурулуј ромăн каре а зидит дин бании сăј ачест локаш сфăнт пентру Ромâнии Тимочени.

Фиул луј Раду I, адикă Домнитурул Мирчеа чел Бăтрън <1386—1418>, а зидит мăнăстиреа Вратна <Вракна> ла анул 1415, ши ачастă мăнăстире а фост апој ѝн мај мулте рăндури рефăкутă ши реінојитă, астфел кă пăнă астăзи е ѝн старе бунă.

Їн тимпул стăпăниреј турчешти песте ређиунеа Тимочеанă, грижа Домниторилор ромâни пентру суфлетеле Ромăнилор Тимочени ши мај мулт а крескут. Домнитурул Раду чел Маре <1496—1508> а ридикат ѝн цинутул Тимокулуј Негру <Црна Река> о мулциме де бисеричи ши мăнăстири, каре фииндкă н'ау фост ѝнгрижите ши реінојите, астăзи се вăд доар ка рујине ку зидуриле мăнкате де плој ши де време. Їн рујинеле бисеричеј дин Лăпушна <Лопушња> с'а гăсит скрис кă ачастă бисерикă а фост зидитă ѝн анул 1501 де кăтре »Јоан Радул Војевод«, каре а мај зидит ши мăнăстириле дин Пăтруша ши чеа дин Лукова. Фиул Домнитурулуј Раду чел Маре, Ђорђе Јовановић, а зидит бисерика дин Крепичевац.

Домнитурул Михај-Витеазул <1593—1601> ну се штије дакă а зидит врео бисерикă сау мăнăстире ѝн дреапта Дунăреј, се штије ѝнсă кă »а ѝмпърцит сателор де ајичи даскăли ши попи« ромâни, пентру мичиле шкоале ши бисеричиле Ромăнилор Тимочени.

Домнитурул Матеј Басараб <1632—1654> а зидит десигур мулте бисеричи ши мăнăстири ши ѝн дреапта Дунăреј, а кăрор урме ѝнсă ну се мај пăстреазă. Мај мулт ѝнкă, Домнитурул ромăн а ажутат ку бани ши мăнăстириле сърбешти, прекум е мăнăстиреа Студеница, кăрăја ј-а дат »шасе миј аспри« прин хрисовул дин 14 Мартије 1644, скрис ѝн славонеште, ѝн ора-

шул Търговиште. Тот манастиреј Студеница j-а дат ажур де бани Домнитул Григоре I Гика <1661—1665> прин хрисул дин 19 Априлије 1662, скрис њн Букурешти, — ши тот ачестеј манастири j-а дат ажур де бани Домнитул Штефан Кантакузино <1714—1716>, прин хрисул скрис њн романеште ши дат њн Търговиште ла 9 Јануарије 1715.

Легатуриле бисеричешти динтре Романи Тимочени ку чеј дин Цара Романеаска ау фост аша де странсе, њнкат пе времеа стапаниреј турчешти Романи Тимочени ау фост суб акултареа бисеричаска а епископулуј дела Рамник, дин Цара Романеаска. Карциле бисеричешти, њн тоате сателе романешти дин Тимок, ау фост скрисе њн романеште, попи ши даскалии ау фост романи, служба бисеричаска с'а факут њн романеште, јер чине а врут са њнвеце а чити ши а скрије, нумај романеште а путут са њнвеце.

Преоци романи њн сателе дин Тимок.

Турчи н'ау ѡмпједекат ниѡиун неам крештин супус лор де а авеа бисеричи, ши де ачееа, суб стапаниреа турчаска, Романи Тимочени ау авут дрепул де а се руга луј Думнезеу њн лимба мумеј лор. Њн бисеричиле дин сателе романешти служба се фачеа њн романеште, ши њн мулте карци, кјар сарбешти, се пастреза нумеле челор мај де сеам преоци романи, динтре каре уни ерау веници дин Цара Романеаска, јар чеј мај мулци ерау наскуци њн Тимок.

Њн Мајдан-Пек, пела анул 1734, а фост преот попа Шербан, »каре сарбеште ниѡикат ну штије, дар а чити њн романеште штије бине«.

Њн Нересница, Дубока ши Волуја, тот пела 1734, а фост преот попа Павел, »каре сарбеште читеште пуцин, јар романеште штије бине«.

Њн Пожаревац, пела анул 1733, а фост преот Штефан Араниту<овић>, каре ера роман веници дин Цара Романеаска.

Пела анул 1823 Кнезул Милош а кемат ла Белград пе »Влахул Страхин« пентру ка са-л фак попа песте Звижд.

Њн Рудна Глава, пела анул 1734, а фост преот романул Крезој, каре ну штија сарбеште.

Њн Зажчери, ѡнтре ании 1780—1790, а фост преот попа Барбу, »каре веници дин Цара Романеаска«.

Преотул дин Злот, Јон Гуран, тот де пела сфаршитул веакулуј XVIII-леа, ну штија ниѡидекат сарбеште.

Îн Бърза Паланка, пела 1839, а фост преот Јон Владу, каре ворбеа нумај ромънеште, кђһи сърбеште ну штија.

Îн Кобишница, ѝнтре ании 1834—1873, а фост преот попа Јефтимије, каре а адус фоарте мулте кърци дин Цара Ромънеаскђ ши пе мулци ј-а ѝнвђцат сђ читеаскђ ши сђ скрије ромънеште.

Îн Неготин, дупђ анул 1833, ау мај фост мултђ време преоци ромъни, ка попа Раду ши попа Константин. Амъндој ачештија ау фост апој преоци ши ѝн Букопча.

Îн Букопча ау мај фост преоци попа Матеј, ѝнтре ании 1837—1847, ши Јон Неделку<овиђ> ѝнтре ании 1837—1855. Амъндој ау фост ромъни ши ау фђкут служба ѝн ромънеште.

Îн Беанова <Душановац> а фост преот ромън Јон Анастасије<виђ>, пђнђ ла анул 1854. Дупђ ачеста ау урмат попа Раду, попа Георге Николаје<виђ> ши попа Димитрије; ачеста дин урмђ а фост преот ѝнтре ании 1837—1869.

Îн Радујевђц ау фост преоци ромъни Тудор Петру<овиђ>, јар пела анул 1837 а фост Јефтимије Стојан, каре авеа ши о шкоалђ ѝн каре ѝј ѝнвђца пе копиј ромънеште.

Îн Мокрани ау фост мултђ време нумај преоци ромъни, ка: попа Драгоје, попа Кђлин, попа Константин, попа Дину, попа Јон ши попа Јефтимије; попа Јон а фост преот пела анул 1851.

Îн Сърбовлаш ау фост преоци попа Јефтимије, пела анул 1837, ши апој попа Пђтру Јован, амъндој ау фост ромъни ши ау фђкут ѝн бисерикђ слуба ѝн ромънеште.

Îн Јабуковђц, пела анул 1834 а фост преот попа Симион, венит дин Цара Ромънеаскђ, ши каре ну штија сърбеште.

Îн Каменица Микђ а фост преот попа Кђлин, каре а мурит ѝн анул 1738; тот ајичи апој а мај фост ши попа Ангел Дђлбочану.

Îн Уровица а фост преот попа Симион.

Îн Слатина ау фост преоци Лазђр Лђпђдат ши Јон Гђмаду.

Îн Подвђршка а фост преот попа Георге.

Îн Текија, пела 1736, а фост преот Марку Радул<овиђ>, јар мај апој а фост попа Трђжилђ. Îн бисерика дин Текија с'а фђкут служба ѝн ромънеште пђнђ ла анул 1875, ши чел дин урмђ преот ромън а фост попа Думитру Дунгерју. Ромънии дин Текија, ла 10 Јануарије 1837 ау скрис ѝн ромънеште о ругаре пе каре ау тримес-о Кнезулуј Милош, пентру ка Домниторул Сърбиеј сђ-ј ажуте ку бани спре а-ши путеа ридика о бисерикђ. Кнезул Милош ле-а дат бани, ши ле-а рђспунс принтр'о скрисоаре тот ѝн лимба ромънеаскђ скрисђ.

Îн Кладова ши îн Корбова а фост преот Пăтру Димитрије<вић>, каре ера венит дин Цара Ромâneаскă.

Îн Грабовица а фост преот ромân попа Лăпăдат.

Îн Сип а фост преот Марку Радул<овић>, де наштере дин Цара Ромâneаскă, венит дела Текија.

Îн мăнăстиреа Вратна, пела анул 1826, а фост егумен »попа« Жоаникије, венит дин Цара Ромâneаскă, ши каре се аскулта пентру служба бисеричаскă де кърциле романешти але мăнăстиреј.

Îн мăнăстиреа Сфăнтул Манасије, пела 1824, служба се фăчеа îн романеште, ши пе лангă мăнăстире ау фост îнфиинцате мај мулте школи, îн каре кăлугăрии романи îнвăцау пе копиј сă читеаскă ши сă скрије романеште.

Îн Исăкова Маре ши Микă, îнтре ании 1837—1860, а фост преот попа Раду, каре фăчеа служба îн романеште.

Îн Брегова мултă време ау фост нумај преоци романи, ка: попа Гицă, попа Радосав, попа Јон, попа Никă, попа Станку, попа Константин, попа Стан, попа Ристеа, попа Митру, попа Испас ши алции. Попа Стан а фост преот ши îн Брăдет ши Диј <Видин>. Ла фел попа Ристеа а фост ши преот îн Диј.

Романи дин Диј, îн 1884, сингури ши-ау фăкут о бисерикă, îн каре служба с'а фăкут мултă време îн романеште.

Îн Брегова а фост ун даскăл, Јон Чолаку, каре îнвăцасе карте ши прин Ђерманија, јар îн пърциле Бољевăцулуј даскăлул Пăтру Павел<овић> îнкă ши пела анул 1864 îј îнвăца пе копиј карте ромâneаскă îн шкоалă.

Дупă анул 1836, кăнд ла Белград с'а фăкут о шкоалă де преоци, îн сателе романешти ау îнчепут сă винă преоци сърби, каре ау îнчепут îн бисерикă сă факă служба îн лимба славонă. Тотодатă îн сателе романешти ау îнчепут сă се факă школи, îн каре ау îнтрат даскăли сърби, ши каре пе копиј ј-ау оприт сă мај ворбеаскă романеште, îнвăцанду-ј сă читеаскă ши сă скрије îн сърбеште.

Романи Тимочени дин Булгарија ау îнчепут сă фије пригоници дупă анул 1878, стăпăниреа тримицăнд ши îн сателе романешти преоци ши даскăли булгари. Тотуш îн кăтева сате романешти служба îн бисеричи с'а фăкут îн романеште пăнă îн анул 1918, јар пуцинеле кърци бисеричешти скриси îн романеште с'ау адунат, пăнă ла чеа дин урмă, îн анул 1934. Астăзи нумај îн Софија мај есте шкоалă ши бисерикă ромâneаскă.

Урме де нумири веки њн ређиунеа Тимочеанђ.

Атђт суб стђпђниреа Дачилор, кђт ши суб стђпђниреа Романилор, ређиунеа Тимочеанђ а фост пресђратђ ку ненумђ-рате сате, ораше ши њнтђритури милитаре, ши урмеле мултора динтре ачестеа кђр пђнђ астђзи се пђстреазђ. Мај алес ау рђмас урме де локалитђци де пе времеа Романилор, деорече ачештиђа ау фђкут мај тоате орашеле ши четђциле дин пђтрађ таре, пе каре времеа ну ле-а путут мђнка њн тимпул челор доуђ миђ де ани, кђт есте дела ашезареа Романилор њн дреапта Дунђређ.

Врео кђтева локалитђци романе, ну нумај кђ ау рђмас пђнђ астђзи пе ачееаш ватрђ, дар кђр ши нумеле латин л-ау пђстрат. Астфел сђнт: Ниш (Naissus, Nissis), Скоље (Scupi, Scopia), Софиђа = Средец (Serdica), Флорентин (Florentiana), Арчар (Ratiaria), Лом (Almus), Цибра (Ciabrus). Ачелаш нуме латин л-ау пђстрат ши рђуриле: Дунав = Дунђре (Danubius), Сава (Savus), Дрина (Drinus), Морава (Margus), Пек (Picus), Тимок (Timacus), Огуст (Augustus), — ши алтеле. Кн цинутул Тимочеан, нумај нумепе рђулуђ »Пореч« есте слав, јар нумеле латин ал челорлалтор рђури вине дела нумеле пе каре ачестор рђури л-ау дат Трачии ши Дачии, њн лимба лор.

Нумеле кђторва локалитђци романе а фост њнсђ традус сау славизат; астфел : Београд, вине дела нумеле веки де „Singidunum“, адикђ Орашул-Алб, ачелаш њнцелес л-а авут ши нумеле де „Alba-Graeca“, сау „Maurocastron“, нумири каре с'ау дат орашулуђ Singidunum њн тимпул Бизантинилог. Апој, Костол, вине дела Castel, Castellion, чееа че њнсеамнђ орашел ку зидури де апђраре, фиинд ашезат лђнгђ подул ридикат де њмпђратул Трајан песте Дунђре, локалитђции Костол и с'а мај спус „Pontes“, прекум ши „Transdrobeta“, — „Drobeta“ фиинд нумеле веки ал орашулуђ Турнул-Северин. Тот фииндкђ а фост орашел њмпрежмуђит ку зидури, локалитатеа „Viminacium“ ши-а скимбат нумеле њн »Костолац«. Нумеле орашулуђ »Смедерево« есте о скимоносире а нумелуђ »Семендриђа«, ши ачест нуме вине дела „Sumedria“, адикђ дела „Sъmedru“, — нуме пе каре Ромђнии ши пђнђ астђзи њл ау пентру Мученикул Сфђнту-Думитру, Ромђнии ј-ау спус ачестуђ ораш „Vinceia“, ши ачест нуме а фост скимбат де Бизантини дупђ нумеле Сфђнтулуђ Думитру њн „Sumedria“.

Алте локалитђци њнсђ н'ау мај пђстрат нумеле веки латин, ку тоате кђ астђзи сђнт ашезате пе ачееаш ватрђ пе каре ау фост ши пе тимпул Романилор; астфел сђнт : Tanata = Ми-лановац, Caput Fosae = Сип, Zanes = Кладова, Dorticum = Раковица, Variana = Селановци, — ши алтеле.

Де маре інсемнăтате есте інсă фаптул кă пăнă ін зиуа де астăзи Ромăнии Тимочени ау пăстрат нумеле веки ал орашулуј »Диј«, каре нуме а фост дат де стрăмошии ноштри Дачи, ши каре ін лимба дакă інсеамнă »ораш«, ши астăзи ін ворбиреа Ромăнилор де прин пăрциле ачелеа vorba »диј« інсеамнă ораш, јар »дијури« інсеамнă ораше. Нумеле де »Видин« вине дела нумеле латин „Bononia“, пе каре Бизантини л-ау скимбат ін „Budinium“, „Bundin“, апој „Vidin“. О алтă локалитате каре а пăстрат векјул нуме дат де Дачи, есте орашелул »Рам«, ал кăруј нуме вине дела „Ramidava“; Романи л-ау спус ачестуј орашел „Transleiderata“.

Нумеле орашулуј »Зајечеар« (Zaicear) пăстреазă векјул нуме пе каре Трачии л-ау дат ачестеј локалитăци, каре пе атунчи ера кăт ун сат. Тот о аминтире а нумелор трачиче сăнт нумириле де сате, де ораше ши де апе каре се сфършеск ін »пара« сау »бара«. Ворба „para“ ін лимба Трачилор інсеамнă »лок інтăрит ку вал де пăмăнт ши ку шанц де апă«, ши ачест інцелес есте апропијат де vorba славă »бара«, каре ла Сарби інсеамнă »балтă, лак, лок путред де апă«, јар ла Кроаци інсеамнă »балтă, ливадă«. Астфел сăнт локалитăциле: Ракова-бара, Чешљева-бара, Криво-бара, — ши алтеле, јар динтре рăури: Колубара ши Ибар<а>. Ін Банат а фост о четате романă каре с'а нумит »Песка-бара«, јар орашулуј Тимишоара пе времеа Трачилор ши дећи ши а Дачилор и с'а спус »Зуробара«. Унуј алт ораш Романи л-ау спус „Vicus Longino-para“, — ши дин нумириле ачестеа се поате ведеа кум кă vorba »пара« сау »бара« дела Трачи а трекут ла Романи, јар дела Романи а трекут ла Ромăни ши ла Слави. Ворба тракă „baros“ аре інцелесул де »ораш«, ши треканд ін лимба Славилор, »барос« а дат пе »варош«, каре а пăстрат ачелаш інцелес, пе каре ѝл авеа ши ла Трачи. Тот дела Трачи ау ѝмпрумутат Славии ши vorba »чука«, ку інцелесул де »върф ал унуј деал«.

Нумеле кăторва сате се трађе де-а-дрептул дин векјул нуме пе каре інкă Трачии л-ау дат ачестор локалитăци, астфел сăнт: Каона вине дела „Cava, Covadacos“; Бърза <Паланка> вине дела „Berza“; Кобиле вине дела „Cobencile“; Пирот вине дела „Purgot“; нумеле сатулуј Беанова <Душановац> вине дела „Genova“, „Gene“, адикă дела „geană“, фиинд ашезат суб »ђеана« унуј деал. Тоате нумириле веки але ачестор сате де мај сус се гăсеск скриси пе хърциле фăкуте ѝнаинте де кăдереа Тимокулуј суб стăпăниреа сърбеаскă ши чеа булгăреаскă, каре стапанири ау »славизат« нумеле мај тутурор сателор.

Сателе ши орашеле траче, даче ши романе, каре се куноск астăзи суб нумеле веки, сау суб ун алт нуме, сăнт ло-

кујите апроапе нумај де Ромâни. Фаптул кă сателе сау орашеле де астăзи ау рăмас пе ачееаш ватрă пе каре ау фост акум доуă миј де ани, ши мај алес фаптул кă нумеле веки ал мултор локалитăци ши пână астăзи с'а пăстрат, аратă кă оамени каре ау локујит ачесте сате ши ораше ау трăјит îн тоате времуриле нестрăмутаци де пе ачесте локури. Ромâнии Тимочени, пе локуриле унде астăзи трăјеск, ау трăјит дин челе мај веки тимпури, моштенинд ачест пăмâнт дела Трачи, дела Дачи ши дела Романи.

Славизареа нумирилор де сате ши ораше дин ређиунеа Тимочеанă.

Îндатă дупă ании 1815 ши 1833, стăпâнпреа сърбеаскă а »сърбизат« нумеле мај тутурор сателор ши ал орашелор ромâнешти, доринд прин ачаста ка сă-ј сърбизезе пе Ромâнии Тимочени. Ачелаш лукру л-а фăкут стăпâниреа булгăреаскă дупă анул 1878, урмăринд ка прин »булгаризареа« нумелор де сате ши ораше сă-ј булгаризезе ши пе локујитории ромâни трăјитори ла рăсăрит де раул Тимок.

Мулте сате ромâнешти ау фост славизате <сърбизате, булгаризате> скимоносинду-ли-се нумеле ромâнеск, прекум: Валеа ку Анини с'а фăкут Валакоње, Валеа с'а фăкут Волуја, Колумбачи с'а фăкут Голубац, Якуб с'а фăкут Јабуковац, Гърла с'а фăкут Грљан, Кодру с'а фăкут Кудреж, Берза с'а фăкут Брза <Паланка>, Валеа с'а фăкут Вајуга, Голâмбу с'а фăкут Голубиње, — ши алтеле.

Нумеле алтор сате ау фост славизате пăстрâнду-се тогуш примул нуме ромâнеск, прекум: Брад-овац, Малуре-вац, Самарин-овац, Шарбан-овац, Ђеан<а>-ово, Малај-ница, Корб<у>-ово, — ши алтеле.

Нумеле мултор сате ромâнешти с'ау славизат прин традучереа нумелуј ромâнеск îн сърбеште сау îн булгăреште, îн-сеш нумириле де Крајина, Кључ ши Црна Река с'ау традус дупă нумеле веки ромâнеск ал ачестор цинутури : Марђинеа, Кеја ши Тимокул Негру. Нумеле сателор ромâнешти каре îн-сă ну с'ау путут традуче, ау фост де-а-дрептул скимбате, прекум: Деђераци с'а фăкут Давидовац, Бърлоага с'а фăкут Милутиновац, Борђеј с'а фăкут Љубичевац, Ђеана = Ђеанова с'а фăкут Душановац, Короглаш с'а фăкут Милошево, Злокутеа с'а фăкут Александрово, — ши алтеле.

Кăтева динтре сателе ромâнешти, ка Танда, Пърлита, îнкă пână îн зиуа де астăзи ау путут сă-ши пăстрезе нескимбат векјул нуме ромâнеск.

Нумеле каторва сате романешти, ка: Артан <сърбеште Ртањ>, Бусур, Кучајна, Жидиле, Хомоле, Лаоле, Река, Сена, Сип, Ждрела ши алтеле, — аратă сă се фи пăстрат тот де пе времеа Трачилор ши а Дачилор, деоарече ачесте нумири ну сânt славе, адикă нићи сърбешти, нићи булгăрешти.

Цинанду-се сеама кă о маре мулциме де сате романешти сânt куноскуте, ну дупă нумеле славизат, чи дупă нумеле веки романеск, јар пе де алтă парте цинанду-се сеама кă о маре парте динтре сателе романешти ѓнкă мај пăстреазă векиле нуме не-славе, — ѓнсеамнă кă тотуш цинутул Тимочean динтре Морава ши Лом есте ун цинут романеск, ку мулте, ши кјар фоарте мулте нумири романешти де сате, де ораше, де рăури, де деалури ши де мунци. Мареа мулциме де нумири романешти доведеште ѓнкă одатă кум кă Ромăнии Тимочени ѓнтотдеауна ау трăјит ѓн маре нумăр ѓн цинутул динтре Морава ши Лом, — пăмăнтул де каре нићиодатă ну с'ау деспăрцит.

Ромăнии Тимочени вăзуци де оамени ѓнвăцаци.

Тоци оамени ѓнвăцаци каре с'ау интересат сă афле че неамури трăјеск пе ѓнтреага ѓнтиндере а Пенинсулеј Балканиче, ау гăсит кă ѓнтотдеауна ла мјазăзи де Дунăре ау трăјит фоарте мулци Ромăни. Мај алес ѓн цинутуриле динтре рăуриле Морава ши Лом, Ромăнии ау фост ѓнтотдеауна мај нумероши ши декăт Сърбии, ши декăт Булгарији, — ши кјар мај нумероши декăт Сарбии ши Булгарији сокотици де-а-ѓмпреуна.

Мај мулт ѓнкă, тоци ѓнвăцаци каре ј-ау черчетат, ау ѓнтăрит кă Ромăнии Тимочени сânt чеј динтăј локујитори ѓн пăрциле ѓн каре ши астăзи трăјеск, деоарече атăт Сърбии, кăт ши Булгарији, ла вениреа лор н'ау гăсит ачесте локури пустиј, чи ау гăсит ачи о нумероасă популације романескă, трăјитоаре пе пăмăнтул каре л-а моштени делa Дачи ши Романи.

Пентру прима датă дупă вениреа Сърбилор ши а Булгарилор ѓн Пенинсула Балканикă, Ромăнии Тимочени сânt аминтици де кăтре историкул Eginhardus: „...ducis Guduscanorum et Timocianorum, qui nuper a Bulgarorum societate desciverant et ad nostros fines se contulerant“. Историкул Eginhardus а трăјит прин веакул ал IX-леа, ши прин рандуриле скрисе мај сус спуне кум, ѓн анул 818, »жудекăтории« Ромăнилор Тимочени с'ау дус ла ѓмпăратул Франчилор пентру а-л руга

сă ја суб стăпăниреа луј цăришоареле ромăнешти дела мјазăзи де Дунăре, пе каре воја сă ле кучереаскă ку сала Ханул Крум ал Булгарилор. Ачешти „*duci*“ ај Гудусканилор ши ај Тимоченилор сăнт »жудекăтории« ромăни каре іши авеау цăришоареле лор, »Влахијиле« лор, песте каре еј ау домнит суб аскултареа политикă фацă де імпăрации романи дела Константинопол. Ла вениреа Славилор ши и а Булгарилор, »жудекăтории« ромăни с'ау імпотривит де а кăдеа суб аскултареа фацă де мај-мариі Славилор сау ај Булгарилор, ши фиинд деспăрцици де імпăрăција Бизантинă, кондукăтории Ромăнилор Тимочени ау кăутат ка сă фије апăраци де імпăрăција крештинă а Франчилор.

Прин веакул ал XI-леа, историкул грек Кекаvmenos аминтеште кă Ромăнии ау трăјит, ну нумај пе лăнгă Дунăре, чи кјар ши пе лăнгă Сава, „Ачешти Власи сăнт інсă аша нумициі Дачи ши Беси. Еј ау трăјит мај інтăј лăнгă Дунăре ши Сава . . .“

Ін веакул ал XII-леа Ромăнии Тимочени сăнт аминтици де историкул ђерман Ausbertus: „*Exercitum auxiliariorum Servorum et Vlasorum ultra sexiginta millia.*“ Есте ворба де Сърбии ши Ромăнии, ін нумăr де песте 60.000 де оамени, каре ау интрат де бунă воје ін армата імпăратулуј ђерман Фредерик Барбароса, кăнд ачеста а порнит а треја кручијадă, ін анул 1189, імпотрива мохамеданилор пентру а елибера Јерусалимул ши челелалте локури сфинте. Ла фел ши историкул армеан Vardan, *sustine* сă ін армата імпăратулуј Фредерик Барбароса ау фост ши Ромăни („*Blache*“) дин Сърбија ши дин Булгарија.

Ун историк мађар, каре а скрис „*Gesta Hungarorum*“ спуне кă Домнитурул Ромăнилор Видинени, Глад, кăнд прин веакул ал IX-леа а трекут ла мјазăноапте де Дунăре пентру а інфиинца о ноуă царă ін Банатул де астăзи, авеа ін армата са »Булгари ши Влахи«. Ачелаш историк, каре ну ши-а скрис нумеле пе картеа каре а скрис-о, спуне кă ла анул 1272, песте цинутуриле Кучево ши Браничево о фост стăпăнитор ун ромăн: „*Gregorius, banus de Kouchou et de Boronch.*“

Пентру веакул ал XIV-леа, інсеш скријериле сърбешти спун кă ла мјазăзи де Дунăре, ши кјар прин Далмација, ау трăјит фоарте мулци Ромăни. Ін анул 1349 Царул Душан ал Сърбилор дă о карте де леђи, нумитă «Душанов Законик», ши ін ачастă карте де леђи нумеле »Влахилор« есте дес аминтит. Принтре алтеле, деспре Власи <Ромăни> стă скрис урмăтоареле: »Чобаниі ромăни сăнт датори ка дела фијекаре 50 де ој сă деа 2 ој, уна ку лапте ши уна старпă, дар амăндоуă сă фије ку лăнă«. Інвăцатул чех Konstantin Jiricek, ін картеа

са „Geschichte der Serbien I“, pag. 154, спуне кă »Власии ну липсеск дин нићиун документ мăнăстиреск динтре веакуриле XII—XIV, ѝн Сърбија, ѝн Босна ши ѝн Херцеговина. Рагузании (Добровчани) сокотеск неамурипе дела Требиње, Љубиње ши Гацко ѝнтре челе валахе. Локујитории ачестор пърци ѝнкă ѝши спунеау „Romani“, дупă кум спуне љеографул венецијан Negri, ѝн анул 1557«. Ачелаш лукру ѝл сусцине ши ѝнвăцатул сърб В. Карић, ѝн картеа са »Сърбија« 1887, пађина 90, кăнд спуне кă »Дин документеле пăстрате, се веде кă ау фост дестул де мулци Власи, принтре Сърби, пăнă ши ѝн времеа Царулуј Душан«.

Пентру веакул ал XV-леа, тот ѝнвăцатул сърб В. Карић спуне кă ла мјазăзи де Дунăре ау трăјит мулци Ромăни. Ннвăцатул Карић ѝнсă ну мај вреа сă сусцинă кă Ромăнии Тимочени каре ау трăјит ѝн веакул ал XV-леа сăнт урмашии нумероасеј популациј ромăнешти нăскутă ла мјазăзи де Дунăре, чи сусцине кă Ромăнии Тимочени, ѝнчепăнд ку анул 1481, ар фи венит ку тоции дела мјазăноапте де Дунăре, ашезăнду-се ѝн дреапта Дунăреј дупă че Сърбии ау трекут ѝн Банатул де астăзи. Пентру сусцинереа ачестуј лукру, ѝнвăцатул Карић н'аре нићио довадă, ел креде нумај: »Принтре Власии де акум е фоарте греу де крезут кă ар мăј фи ши урмаши де ај векилор локујитори, Трачи романизаци. Нумеле сателор, орашелор, апелор, деалурилор ши мунцилор, ѝн тоатă ачастă ређиуне <унде трăјеск Ромăнии Тимочени> сăнт тоате сърбешти« <пађина 92>. »Кучево ши Браничево, ѝнаинте де кăдереа лор суб Турчи, ау авут о популације фоарте деасă. Рăзбоајеле дин прима жумăтате а веакулуј ал XV-леа ау рăрит фоарте мулт популација. Нн анул 1481 — канд кнежии Павао ши Змај, прекум ши деспотул Вук, ау трекут ку мај мулт де 50.000 де суфлете ѝн Банат, — требује кă ачесте ређиуни ау рăмас апроапе фăрă популације. Астфел с'а дат путинца ка ѝн ачесте пърци сă винă алтă луме. Нн ачесте времури ау ѝнчепут сă винă Власии дин Ромăнија ши дин пърциле Хунедоареј <Ардеал>« <пађина 93>. Ннвăцатул Карић десигур кă а штиут кум кă ѝн о сутă ши чева де ани, адикă дела моартеа Царулуј Душан 1355 ши пăнă ла плекареа Сърбилор ѝн Банат 1481, Ромăнии дела мјазăзи де Дунăре н'ау путут сă пјарă пăнă ла чел дин урмă ом; ла фел, ѝнвăцатул сърб десигур кă а штиут кум кă пăнă ла анул 1833 Сърбија нићиодатă н'а стăпăнит партеа рăсъритеанă а Тимокулуј, астфел кă дин Кеја, Марђинеа ши Тимокул Негру, Сърбии н'ау плекат нићи ѝн Банат, ши нићи ѝн Цара Ромăнеаскă, ши деђи н'ау лăсат локури пустиј пентру а се путеа ашеза ши ѝн ачесте цинутури Ромăнии веници дела мјазăноапте де

Дунăре. Фăрă îndoжалă къ песте Ромâнии Тимочени ау венит атât Ромâни дин Ардеал, кът ши дин Цара Ромâneаскъ, дар фииндкъ дин веакул ал XV-леа ши пână îн веакул ал XIX-леа îн-трег цинутул дела мјазăзи де Дунăре а фост стăпâнит де Турчи, ши суб стăпâнирѐа турчаскъ Ромâнии Тимочени ау рекâштигат векјул лор дрепт де а авеа »жудекăтори« <кнежи, начелници> де неамул лор ка стăпâнитори ши администратори песте цинутуриле ромâнешти, — îнсеамнă къ Ромâнии веници дин Ардеал ши дин Цара Ромâneаскъ ну с'ау ашезат пе пămâнт сърбеск, чи с'ау ашезат пе пămâнтул Ромâнилор Тимочени, стăпâнит де »жудекăтории« ромâни супуши Пашеј ши Султанулуј. Есте greu де îнцелес кум де кутезау Ромâнии дин Ардеал ши дин Цара Ромâneаскъ сă винă ла мјазăзи де Дунăре, îн време че Сърбии дин ачесте пърци фуђеау де фрика Турчилор. Адевăрул есте îнсă къ îн ачеле времури, кând стăпâнирѐа турчаскъ се îнтиндеа де амандоуă пърциле Дунăреј, Ромâнии ау путут неîмпједекаци де нимени сă треакă дела унии ла алции, ши даторитă ачестуј фапт, ну нумај къ мулци Ромâни дин Ардеал ши дин Цара Ромâneаскъ ау трекут ла мјазăзи де Дунăре, дар ши мулци Ромâни Тимочени ау трекут îн Банат ши îн Цара Ромâneаскъ. Неамул ромâнеск с'а нăскут де амандоуă латуриле Дунăреј, ши пентру пăстрареа пămâнтулуј моштенит дела стрăмошии Дачи ши Романи, ау венит Ромâни динтр'о парте îн чеалăлалтă а Дунăреј, пентру ка нумăрул стрăјинилор ноу веници сă ну поатă нићикум îнтрече нумăрул Ромâнилор стăпâнитори де дрепт ај пămâнтулуј стрăмошеск. Îнвăцатул сърб Карић а штиут десигур къ Домнитории ромâни ау ридикат о мулциме де бисеричи ши мăнăстири пе пămâнтул Ромâнилор Тимочени, ши тотодатă а штиут къ нумеле сателор, орашелор, апелор, деалурилор ши мунцилор н'ау фост де кând е лумеа сърбешти, хърциле динаинте де ании 1815 ши 1833, аратă димпотривă къ челе мај мулте нумири ау фост ромâнешти. Де алтфел, крединца îнвăцатулуј Карић, ануме къ Ромâнии Тимочени де астăзи ар фи венит ку тоции дин Ардеал ши дин Цара Ромâneаскъ, а фост комбăтутă де îнвăцации стрăјини, каре н'ау авут нићи ун интерес политик пентру а аскунде адевăрул историк.

Пентру веакуриле XVI, XVII, XVIII ши XIX, нумăрул доведилор спре а арăта къ Ромâнии Тимочени ау трăјит фăрă îнтрерупѐре ла мјазăзи де Дунăре, есте ши мај маре. Унии îнвăцаци ау фост нумај îн тречере пела Ромâнии Тимочени, кум а фост контеле А. F. Marsigli, каре а кăлăторит прин партеа рăсăри-теанă а ређиунеј Тимочене пела анул 1696. Îн картеа са „Danubius rannonico-mysicus“, Нага 1726, Том. I, pag 27, спуне

кă »Ромâнии локујеск пе амâндоуă малуриле Дунăреј, îнчепâнд де унде Дунăреа интрă îнтре îнăлцимиле мунцилор Хемус <Балкани> ши Карпаци«. Пе Ромâнии Тимочени îј ауде ворбинд »руминеште«, ши деспре еј спуне кă дин обичеј бăтрâн ле плаче сă локујаскă мај бине ла мунте«.

Беографул D. Philippide, îн картеа са „Geografia României“, скрисă îн анул 1815, аминтеште де »Ромâнии каре сâнт îмпрăштијаци динколо де Дунăре, îн Булгарија, Сърбија, îн Мачедонија... ши се нумеск пе сине пână ази Ромâни îн лимба лор ромâneаскă«.

Офицерул ђерман-прусијан von Pirch а кăлăторит прин цинутуриле дин партеа дреаптă а Дунăреј îн анул 1829, ши îн картеа са де кăлăторије а скрис: »Нумај потечи дук ла Пореч. Ачеа пе каре îнаинтăм ној кăлăри се сује пе îнгусте ши îналте спинăри де мунте, îнтре пăдури десе де фаг ши де стежар. Унде се арăта кăте ун луминиш, се ведеау вăјиле адâнчи тăјате, акоперите ку пăдури непăтрунсе... Ведеам нумај ичи ши коло пăкурари влахи, шезâнд ла фок сау îнгрижинд де вите, îн царкуриле лор мари«.

Мареле историк ши револуционар ромân Nicolae Bălcescu а кăлăторит прин цинутул динтре Дунăре ши Мунции Балкани îн анул 1849, ши îн картеа „Scrisori către Ioan Ghică“, pag 97, скрије урмăтоареле: »Îн Булгарија м'а мират îнкă фоарте мулт неîнтăлнинд дин Балкани ши пână îн Дунăре нићиун сат булгăреск, ши нумај сате ромâнешти. Унде сунт Булгарији? Îн Булгарија се афлă пуцини <Ромâни> прин ораше, ши апој îнтре Видин ши Ниш, ши динколо де Балкани, Ромâнии се îнтинд îн тоатă Булгарија проприје, ши пе тот малул дрепт ал Дунăреј пână ла Белград. Îн партеа сербикă <сърбеаскă>, пе Дунăре, кум ми с'а спус, сунт мај мулт де 40.000 фамилиј ромâne«.

Тот принтре кăлăтории де сеамă се поате сокоти ши фостул префект ал Орашулуј Крајова, G. T. Căliman, каре а фăкут о кăлăторије пână ла Белград îн анул 1864. îн картеа каре а скрис-о дупă челе че-а вăзут, „Echilibru în Orient, sau Serbia și România“, București 1865, pag. 56, омул политик Căliman спуне: »Лукру демн де îнсемнат кă мажоритатеа дин сателе де лънгă Дунăре ши îнăунтрул Континентулуј <Пенинсулеј Балканиче>, сâнт де Ромâни... Дела Белград пână ла Неготин îн Сърбија, ши апој îн Турчија, тоате сателе сâнт де пури Ромâни пână ла Видин... Еј зик кувâнтул де »Царă« патријеј ноастре, ка ши кум ар ведеа кă патрија лор н'аре тоате кондициуниле пентру ка сă фије Царă«.

Мулт мај прециоасе декât інсемнăриле ачестор кăлăтори сânt кăрциле скрисе де інвăцации каре j-ау черчетат ку мај мулт интерес пе Ромâнии Тимочени. Їн картеа са „Serbien“, Leipzig 1868, pag. 325 ши 374, мареле інвăцат ђерман-аустри-јак Felix Kanitz, деспре Ромâнии Тимочени скрије урмăтоареле: »Їн Сърбија, Ромâнии локујеск де-а-лунгул інтрегулуј мал ал Дунăрии, јар принтр'ун куј путерник ау стрăбăтут ла Ђуприја пăнă ла Морава«. »Ку фоарте пуцине ексчепциј, тоатă ређиу-неа де пе лăнгă Мајдан Пек есте локујитă де Ромâни«. Деспре Ромâнии дин Булгарија, чн картеа са: „Donau-Bulgarien und der Balkan“ I, 1875. pag. 276, інвăцатул Kanitz скрије урмăтоареле: »Їн колцул де мјазăноапте ши апус ал Кăмпиеј Булгаре де лăнгă Дунăре... гăсим Булгари ши Ромâни, пе лăнгă Тимок сânt мај алес сате ромăнешти«. Мареле інвăцат ђерман сусцине кă інтр'адевър ла мјазăзи де Дунăре ау венит Ромâни дин Ардеал ши дин Цара Ромăнеаскă, дар тотодатă сусцине ши кă чнаинте де вениреа Ромăнилор дела мјазăноапте де Дунăре ау фост Ромâни чн Сърбија. Тот чн картеа са „Serbien“, pag. 517, інвăцатул Kanitz спуне кă »Прин Ромâнии веници дела мјазăноапте де Дунăре, нумăрул де мај чнаинте ал Ромăнилор трăјитори чн Сърбија фоарте мулт с'а мăрит«.

Чева мај мулт деспре Ромâнии Тимочени а скрис інвăцатул мађар Jozsef Szabo, каре а кăлăторит прин Сърбија чн ании 1872 ши 1873. Їн „Földrajz Közlemények“ 1875, јатă че скрије інвăцатул Szabo: »Валахии трăјеск прин пăрциле де рăсăрит але Сърбиеј, ши чн нумър мулт мај маре ка Булгарији. Пожаревац, Неготин, Зајечар, Кладова, сânt ораше інсемнате, локујите чн чеа мај маре парте де Валахи. Мај алес чн треј цинутури Сърбии се гăсеск інтр'ун нумър небăгат чн сеамă: Пожаревац Крајина ши Ђуприја. Їн тречереа меа пе ајичи ам гăсит нумај Валахи, сате ненумăрате чн каре нумај преотул ши кăрчумарул ерау сърби... Валахии ау локујит ачесте цинутури чнкă чнаинте де ашезареа Сърбилор... Їн време че Булгарији с'ау сърбизат чн нумър маре — чееаче ниђи ну е де мираре, датă фиинд чнрудиреа лор де лимбă ку Сърбии, — Валахии цин ку чндăрăтничие ла лимба лор... Їн Сърбија ну веј гăси ниђиун Валах чн службеле цăрији... Функционарији сânt тоци сърби... Їн фелул ачеста Валахул есте респинс де функционари фииндкă ачештија ну штиу ромăнеште, јар унеори Валахул требује сă суфере ши батжокуриле функционарилор... Валахии дин Сърбија се симт стрăјини чн цара лор.« Деспре школиле дин сателе ромăнешти інвăцатул Szabo спуне кă »Їнвăцăтура чн ачесте школи се фаче нумај чн лимба сърбеаскă, копијилор фиинду-ле кјар оприт сă ворбеаскă ромăнеште«.

Ачастă старе де плънс а Ромънилор Тимочени л-а фăкут пе мареле поет ромън Mihai Eminescu сă скрије ѝн зиарул „Timrul“ дин 1 Дечемврије 1876 урмътоареле: »Ми се паре кă пентру цара ноастрă а сосит времеа де а се окупа ѝн мод радикал де соарта Ромънилор дин дреапта Дунăреј... Либертатеа бисеричаскă ши сколастикă пентру Ромънии дин дреапта Дунăреј требује ѝнсă асигуратă, ка сă фије одатă пентру тотдеауна скăпаці, ѝн презент де суб пресиунеа Гречилор, ѝн вијитор де а алтор фраци крештини«. Ворбеле марелуј поет ромън ау фост спусе ѝн ажунул рăзбојулуј порнит де Руши ѝмпотрива Турчилор, ѝн анул 1877; ачест рăзбој, мулцăмитă вăрсăрии сѧнђелуј ромънесп, а дат Булгарилор цара скăпатă де суб Турчи, јар Сърбилор ле-а дат неатърнаре фацă де Турчи. Ку тоате ачестеа, вијаца Ромънилор Тимочени ѝн лок сă се фи ѝмбунăтăцит, а девенит ѝнкă ши мај амарă.

Пела анул 1889 Ромънии Тимочени ау фост черчетаци де ѝнвăцатул франчез Emil Picot, каре а скос картеа „Chantes populaires des Roumains de Serbie“. Ла ѝнчепутул ачестеј кърци, ѝнвăцатул франчез спуне кă унии Ромъни Тимочени ѝши зик »Църăни«, фииндкă ар фи венит дин Цара Ромънеаскă, — јар алции ѝши спун »Унгурјани«, фииндкă ар фи венит дин Ардеал сау дин Банат, провинчиј каре ау фост супусе Унгариеј. Їнвăцатул Picot ѝнсă гăсеште ун путерник аргумент ку каре сă поатă комбате сусцинериле челор каре спун кă Ромънии Тимочени ар фи венит дин Ардеал сау Цара Ромънеаскă, ши ануме атрађе бăгареа де сеамă кă Ромънии дин пърциле Поречулуј ну сѧнт нићи »Унгурени«, ши нићи »Църăни«. Ромънии дин Пореч ну ау »нићио аминтире каре сă-ј леђе де Ромънија, сау де Унгарија, ши не путем ѝнтреба дакă ачешти Ромъни н'ау фост ашезаци ѝн царă ѝнаинте де вениреа Ромънилор дин партеа стѧнгă а Дунăреј«. Принтре кѧнтечеле адунате дела Ромънии Тимочени, ау фост ши мулте кѧнтече фоарте веки, ши дин векимеа ачестор кѧнтече ѝнвăцатул Picot скоате ѝнкă ун аргумент пентру а доведи векимеа Ромънилор дела мјазăзи де Дунăре, каре ѝн Мезија с'ау нăскут, ши аколо ау трăјит фърă ѝнтрерупере ѝн тоате тимпуриле.

Їн анул 1898, Ромънии Тимочени ау фост черчетаци де ун маре ѝнвăцат ѱерман, професорул Gustav Weigand, каре а скрис „Der Rumänien in Serbien“ ѝн ревиса „Globus“, волумул 77, дин анул 1900. Їнвăцатул Weigand сусцине кă нумăрул Ромънилор Тимочени а ажунс сă фије фоарте маре, ну фииндкă ла мјазăзи де Дунăре ар фи венит Ромъни дин Ардеал ши дин Цара Ромънеаскă, — чи фииндкă Ромънии Тимочени с'ау ѝнмулцит прин мареле нумър де копиј ноу нăскуци. Фиинд

мај нумероши декât Сърбии ши Булгариин, Ромâнии Тимочениин ау путут сã-ј îнгитã прин аместекул де сãнђе пе ноји веници, îн ачест фел Сърбии ши Булгариин îмпуцинãнду-се îн фолосул нумãрулуј Ромâнилор Тимочени. Јатã че скрије îнвãцатул ђерман: »Îн партеа мунтоасã де мјазãноапте ши рãсãрит а Сърбиеј, адикã îн Крајина, популација е ромãнеаскã. Ачестã ређиуне, ну нумај кã деокамдатã е феритã де славизаре, дар кјар се веде о мãрире а нумãрулуј Ромâнилор, ши ачеста атãт прин îнмулциреа челор ноу нãскуци, кãт ши прин деплина абсорбире а локујиторилор слави дин Крајина, нумај пе лãнгã Неготин абсорбиреа ачеста мерђе мај греу«.

Îн тимп че îнвãцации ђермани, франчези ши алции се интересау дин че îн че мај мулт де Ромâнии Тимочени, îнвãцации сърби ши булгари тãчеау, деоарече кредеау кã е дестул ка еј сã ну скрије нимик деспре Ромâнии дин цãриле лор, пентру ка лумеа сã креадã кум кã ла мјазãзи де Дунãре н'ар мај фи Ромâни. Стãпãниреа сърбеаскã ши чеа булгãреаскã се трудеау дин тоате путериле ка пе Ромâнии дин цãриле лор сã-ј штеаргã де пе фаца пãмãнтулуј, ши пентру ка сã ну се бађе де сеама кã ла мјазãзи де Дунãре сãнт Ромâни, челе доуã стãпãнири ау скимбат, ау сърбизат ши ау булгаризат нумеле локујиторилор ши ал сателор ромãнешти.

Лумеа îнсã штија кã îн Сърбија ши îн Булгарија трãјеск Ромâни, ши штија лукрул ачеста дин кãрциле каре ле-ау скрис мариин îнвãцаци ђермани, франчези ши алции. Тоци ачешти îнвãцаци спунеау, кã ла мјазãзи де Дунãре трãјеск фоарте мулци Ромâни, кãрора ну ли се дã дрептул де а авеа нићи бисерикã ши нићи шкоалã îн лимба лор. Тãчереа îнвãцацилор сърби ши булгари îнсемна семн де виновãције, ши пентру ка ачестã тãчере сã ну ле фије îн спре рãу, професорул сърб Тихомир Ђорђевић кутеазã сã скрије о карте деспре Ромâнии дин Сърбија: »Кроз наше Румуне«, Београд 1906. Ну се мај путеа аскунде кã ла мјазãзи де Дунãре трãјеск Ромâни, ши пела îнчепутул кãрции сале јатã че скрије професорул Ђорђевић : »Штиу кã мулци динтре îндãрãтничии ноштри оамени политичи се вор îнгрижора де кутезанца меа, ши клãтинãнд дин кап ку îнцелес, îми вор спуне кã фак чел мај маре рãу цãриин меле ворбинд деспре Ромâнии дин Сърбија. Дупã гãндиреа мултора, ну требује нимик сã се скрије сау сã се ворбеаскã деспре Ромâнии дин Сърбија, фииндкã поменинд де ачешти Ромâни, с'ар путеа сã се наскã аша зиса »проблемã ромãнеаскã«, каре Сърбиеј ар путеа адуче маре рãу. Поате ши аша сã фије дар ши фãрã рãндуриле ворбелор меле лумеа штије кã îн Сърбија трãјеск

Ромâни, кјар ши дин нумăрăтоареа фăкутă де стăпâниреа ноастрă се поате ведеа адевăрул кă ѝн Сърбија трăјеск Ромâни. Їн Ромâнија се штије кă ла ној трăјеск фраци де ај лор Ромâни... Їн ориче карте де шкоалă ѝн каре есте vorba деспре Ромâнии де песте хотаре, ѝнтотдеауна се поменеск ши Ромâнии дин Сърбија. Дар ла урма урмелор, ѝнтр'о царă микă дупă кум е Сърбија, есте ку непутинцă сă се аскундă мулцимеа де Ромâни каре трăјеск ла ној».

Динтре ѝнвăцации болгари, чел мај де сеамă каре с'а интересат де Ромâнии Тимочени а фост професорул Стојан Романски, каре ѝн картеа са »Ромâнии динтре Морава ши Тимок«, Софија 1926, а арăтат кă ѝнтр'адевăr ла мјазăзи де Дунăре трăјеск фоарте мулци Ромâни.

Ку тоате кă ѝнвăцации сърби ши болгари ау фост невојици сă ѝнтăреаскă кум кă ла мјазăзи де Дунăре трăјеск маре мулциме де Ромâни, тотуш н'ау врут сă ѝнтăреаскă кум кă Ромâнии Тимочени сãнт стăпâнитории де дрепт песте пăмантул унде ши астăзи трăјеск. Пентру доведиреа ачестуј адевăr, ѝнвăцации ромâни, прекум : Nicolae Iorga, G. Vâlsan, Leon Boga, G. Giuglea, С. Nae, N. A. Constantinescu, Emanoil Bucuța, С. Constante, Florea Florescu ши алции, — ау адус нумероасе ши фелурите аргументе, астфел кă пентру историје есте астăзи лукру лимпедекă: Неамул ромâнеск с'а нăскут атăт ла мјазăноапте, кăт ши ла мјазăзи де Дунăре, ши пе пăмантул моштеник дела Дачи ши Романи, неамул ромâнеск а локујит ѝн тоате времуриле. Ромâнии, ори ши унде ар трăји астăзи, токмај фииндкă трăјеск пе пăмантул стрăмошеск, еј сãнт стăпâнитории де дрепт ај ачестуј пăмãнт.

*

*

*

Ї н к е ј е р е

Неамул ромâнеск а луат фиинцă пе ѝнтрага интиндере де пăмãнт пе унде ау трăјит Илирии ши Трачии. Ачесте доуă неамури ау фост ѝнтре еле ѝнрудите, ши де ачееа неамул ромâнеск с'а нăскут атăт дин аместекул де сãнђе ал Илирилор ку Романи, кăт ши дин аместекул де сãнђе ал Трачилор ку Романи.

Илирии ау трăјит ѝн партеа де апус а Пенинсулеј Балканиче, стăпâнинд тотодатă ши ѝнтрага коастă рăсъритеанă а Мăрии Адријатиче, јар Трачии ау трăјит ѝн партеа де рăсърит а Пенинсулеј Балканиче, чел мај де сеамă попор дин мареле неам ал Трачилор, адикă Дачии—Беции, ау трăјит пе лãнгă

Дунăре, — дела Мунции Балкани, пăнă ла Мареа Неагрă, пăнă динколо де рăуриле Буг, Припет, Морава Боемиеј, Дунăреа мижлочије, ши пăнă кăтре рăул Дрина.

Чеа мај маре парте дин пăмăнтул стăпăнит де Илири, Трачи ши Дачи-Ђеци, а фост мај апој кучерит де Романи. Кучеритории ѝнкускринду-се ку супушии, прин аместекул де сѧнђе динтре унии ши алции ау дат наштере неамулуј ромăнск. Дела путерникул неам ал Романилор, Ромăнии ау кăпăтат ка моштенире нумеле ши лимба, јар дела Илири, Трачи ши Дачи-Ђеци ау кăпăтат ка моштенире пăмăнтул пе каре ши астăзи трăјеск.

Пăнă ла вениреа неамурилор нăвăлитоаре Ромăнии ши-ау стăпăнит пăмăнтул стрăмошеск ку деплине дрептури ши несупăраци де нимени. Кјар ши дупă анул 275, кăнд Дачија Трајанă а фост лăсатă ѝн стăпăпиреа Гоцилор, — Ромăнии дин Пенинсула Балканикă ау фост сингурии стăпăнитори ај пăмăнтулуј кăпăтат дела стрăмоши. Партеа еуропеанă а Їмпăрăциеј Бизантине а фост локујитă апроапе нумај де Ромăни, ши атат тимп кат ѝмпăрации дела Константинопол с'ау сокотит ѝмпăраци романи, неамул ромăнск а фост ку челе мај мулте ши челе мај мари дрептури национале ши политиче.

Дупă вениреа Славилор ши а Булгарилор ѝн Пенинсула Балканикă, вијаца Ромăнилор ѝнсă а девенит греа. Путереа ѝмпăрацилор бизантини мерђеа тот ѝн дескрештере, астфел кă ѝмпăрăција ну мај путеа сă поарте де грижă ши сă-ј ажуте пе Ромăни ѝн лупта пентру пăстрареа дрептурилор ши а фиинцеј лор национале. »Романијиле« ши »Влахијиле« мултă време с'ау ѝмпотривит спре а ну кăдеа суб стăпăнирeа Славилор сау а Булгарилор, ѝнсă деоарече цăриле ачестора ау девенит мај тари, ла урма урмелор цăришоареле ромăнешти а требујит сă кадă ѝнфрăнте, мај алес кă Їмпăрăција Бизантинă, дин веакул ал VII-леа, а девенит о ѝмпăрăције гречаскă, каре ну нумај кă ј-а лăсат ѝн пăрăсире, дар кјар ј-а ши асуприт пе Ромăни.

Їн лупта пентру пăстрареа фиинцеј лор национале, каре луптă тотодатă се дăдеа ши пентру пăстрареа пăмăнтулуј кăпăтат дела стрăмоши, — Ромăнии дин Пенинсула Балканикă ау фост невојици ка сингури сă се апере, ши луптăнд ѝн челе мај греле ѝмпрежурăри: фăрă о организације таре политикă, неажутаци де нимени ѝн ниђиун фел, сингури ѝмпотрива тутурор неамурилор конлокујитоаре, — ну е мираре кă дин нумероаса популације ромăнеаскă, астăзи ау мај рăмас доар Ромăнии дин Истрија, Ромăнии дин Мачедонија ши Ромăнии дин Тимок.

Ромăнии Тимочени сѧнт фракци буни ку Ромăнии дела мјазăноапте де Дунăре, ши унии ши алции фиинд нăскуци дин аместекул де сѧнђе динтре Романи ши Дачи-Ђеци.

Дупă њнфăцишаре, обичејури ши ворбире, Ромăнии дин Тимок се асеамăнă мај мулт ку Ромăнии дин Банат ши ку чеј дин Олтенија. Асемăнареа ачаста се датореште мај њнтăј фаптулуј кă челе треј цинутури, Банатул, Тимокул ши Олтенија, формеазă о десăвършитă унитате ђеографикă, легате прин Мунции Карпацѝ ши прин Дунăре, — јар њн ал дојилеа рăнд асемăнареа ачаста се датореште њмпрежурăрилор историче каре ау фăкут ка Ромăнии дин партеа апусеанă а цинутулуј Тимочеан сă фије стрăнс легацѝ де Ромăнии дин Банат, јар Ромăнии дин партеа рăсăрѝтеанă а Тимокулуј сă фије стрăнс легацѝ де Ромăнии дин Олтенија, адикă дин Цара Ромăнеаскă.

Унитатеа ђеографикă пе каре о формеазă Банатул, Тимокул ши Олтенија, се сприжинă пе Мунции Карпацѝ, каре пентру ачесте треј цинутури сăнт о адевăратă ширă а спинăреј. Ла мјазăноапте де Дунăре, Мунции Карпацѝ унеск Банатул ку Олтенија, јар ла мјазăзи де Дунăре ачејаш мунци унеск партеа апусеанă ку партеа рăсăрѝтеанă а цинутулуј Тимочеан. Де о парте ши де чеалалтă а ачестор мунци, атăт ла мјазăноапте кăт ши ла мјазăзи де Дунăре, трăјеште ачелаш неам де оамени, трăјеск адикă Ромăнии.

Їмпрежурăриле историче ау дат путѝнцă ка њнтре Ромăнии дела мјазăзи ши фрациѝ лор дела мјазăноапте де Дунăре, сă фије њн тоате времуриле стрăнсе легăтури де тот фелул, ши прин тречереа дела униѝ ла алциѝ, фије пентру оарекаре тимп, фије пентру тотдеауна, с'а пăстрат атăт унитатеа де санђе, кăт ши унитатеа де лимбă а Ромăнилор дин Банат, Тимок ши Олтенија.

Суб стăпăниреа Дачилор ши апој а Романилор, њнтре локујѝториѝ де пе челе доуă малури але Дунăреј, легăтуриле н'ау фост де нимени њмпједекате, деоарече де о парте ши де чеалалтă а фост о ачееаш стăпăнире политикă. Легăтуриле ачестеа ау фост њнтрерупте, пе времеа нăвăлиреј попоарелор рăтăчитоаре, њнсă цинăнду-се сеама кă барбарѝи ашезаци њн Дачија Трајанă ниђиодатă н'ау авут о пазă путерникă ла Дунăре, њнсеамнă кă тречереа дела униѝ ла алциѝ с'а фăкут чева мај греу, њнсă тотуш с'а фăкут. Пе де алтă парте ну требује ујтат кă њмпăрăција Бизантинă њн мај мулте рăндури ши-а њнтѝнс стăпăниреа ши ла мјазăноапте де Дунăре, ши ачастă стăпăнире кăтеодатă а цинут време дестул де њнделунгатă.

Мај тăрзиу, стăпăниреа ређилор унгури ши песте партеа апусеанă а Тимокулуј, а фăкут ка легăтуриле динтре Ромăнии дела мјазăноапте ку чеј дела мјазăзи де Дунăре сă рăмăнă ши мај департе стрăнсе, — јар њнрудириле динтре фамилија домнѝтоаре а Цăриѝ Видинулуј ши фамилија домнѝтоаре а Цăриѝ Ромă-

нешти j-ау фăкут пе Ромâни сă креадă кă ла мјазăноапте ши ла мјазăзи де Дунăре есте о сингурă ши ачееаш царă »ромâнеаскă«, каре кăтеодатă аскултă де ун сингур Домнитор.

Легăтуриле динтре Ромâнии дела мјазăзи ку чеј дела мјазăноапте ау рăмас стрâнсе ши пе тимпул кând Турчии ау фост стăпâнитори де амândоуă латуриле Дунăреј. Мај алес ѝн ачестă време, мулци динтре Ромâнии Тимочени ау трекут ѝн Банат ши ѝн Цара Ромâнеаскă, пентру ка мај апој мулци динтре Ромâнии Бăнăцени ши Ромâнии дин Цара Ромâнеаскă сă винă ѝн Тимок, спре а мăри нумăрул Ромâнилор Тимочени, каре требујау ажутаци ѝн лупта пентру пăстрареа фиинцеј лор национале ши пентру пăстрареа пăмâнтулуј кăпăтат дела стрăмоши.

Трекând ши венинд унии ла алции, даторитă ѝнкускририлор каре с'ау ѝнтâмплат, Ромâнии дин Банат, Тимок ши Олтенија ау авут ѝнтотдеауна ку тоции ачелаш сâнђе, јар даторитă челорлалтор легăтури каре ле-ау ѝнтрецинут, ворбиреа унора ку а алтора ѝнтотдеауна фоарте мулт с'а асемăнат.

Кât де стрâнс алипитă а фост вијаца Ромâнилор Тимочени де вијаца Ромâнилор дин Банат ши дин Олтенија, чел мај бине се поате ведеа дин фапул кă атât Ромâнии дин Банат, кât ши чеј дин партеа апусеанă а Тимокулуј, поартă нумиреа де »Унгурени«, — ши ла фел, атât Ромâнии дин Олтенија, кât ши чеј дин партеа рăсăритеанă а Тимокулуј, поартă нумириле де »Мърђињинци« ши »Църăни«.

Ромâнилор дин Банат ши челор дин партеа апусеанă а Тимокулуј, деђи ачелора каре трăјеск ла апус де Мунции Карпаци, ли с'а дат нумиреа де »Унгурени« фииндкă ши унии ши алции ау фост мултă време суб стăпâниреа унгуреаскă. Банатул Тимишоареј а кăзут суб стăпâниреа Унгурилор принвеакул ал Х-леа, јар партеа апусеанă а Тимокулуј а кăзут суб стăпâниреа Унгурилор ѝн анул 1241. Їнтре Банатул Тимишоареј ши »Банатул« Белградулуј дела мјазăзи де Дунăре, ау фост фоарте стрâнсе легăтури политиче ши комерчијале, ши мулцăмитă ачестор легăтури, Ромâнии дин челе доуă »банатури« ау трекут унии ла алции ѝн деплинă либертате, — фапт каре а фăкут ка ла апус де Мунции Карпаци, атât ла мјазăноапте, кât ши ла мјазăзи де Дунăре, сă фије о ачееаш популације, каре ворбеште ла фел, каре аре ачелаш сâнђе, ши каре се симте стăпâнă пе пăмâнтул стрăмошеск, атât ла мјазăноапте, кât ши ла мјазăзи де Дунăре.

Ромâнилор дин партеа рăсăритеанă а Тимокулуј ли с'а дат нумиреа де »Мърђињинци« фииндкă ѝнаинте време цинутул ачеста дела рăсăрит де Мунции Карпаци с'а кемат »Марђинеа« <астăзи, пе сърбеште, сă кеамă Крајина>. Деоарече ау

трăјит ѝн фоарте стрăнсе легăтури ку фракции лор дела мјазăноапте де Дунăре, Ромăнии Мăрђињинци ау ѝмпрумутат дела Ромăнии дин Олтенија нумиреа де »Цăрăни«, ѝн ачелаш тимп ши Ромăнии дин Олтенија ѝмпрумутăнд дела фракции лор дин дреапта Дунăреј нумиреа де »Мăрђињици«.

Дупă че цинутул Марђинеа а кăзут ѝн стăпăнирeа Цăрии Видинулуј, ла анул 1280, даторитă фаптулуј кă Цара Видинулуј а фост ѝн фоарте стрăнсе легăтури политиче ши комерцијале ку Цара Ромăнеаскă; Ромăнии динтр'о парте ѝн алта а Дунăрии ау трекут унии ла алции ку фоарте маре ушуринцă, аместекăнду-се чеј дела мјазăзи ку чеј дела мјазăноапте де Дунăре, ши астфел ѝн партеа де рăсăрит а Мунцилор Карпацѝ дăнд наштере унеј ши ачелееаш популациј каре ворбеште ла фел, каре аре ачелаш сăнђе, ши каре се симте стăпăнă песте пăмăнтул стрăмошеск, атăт ла мјазăноапте, кăт ши ла мјазăзи де Дунăре.

Даторитă ѝмпрежурăрилор историче, Ромăнии н'ау преа путут трече унии лу алции песте Мунциѝ Карпацѝ, дар ѝнсă ау трекут фоарте ушор унии ла алции песте апа Дунăреј. Ромăнии дин Банат ши Ромăнии дин партеа де апус а Тимокулуј, с'ау аместекат аша де мулт унии ку алции, ѝнкăт астăзи формеазă о сингурă рамурă дин мареле арборе ал неамулуј ромăнеск, — ши ла фел, Ромăнии дин Олтенија с'ау аместекат аша де мулт ку Ромăнии дин партеа рăсăритеанă а Тимокулуј, ѝнкăт астăзи формеазă о алтă рамурă а неамулуј ромăнеск. Ачесте доуă рамури с'ау нăскут динтр'о рамурă мај маре, каре рамурă де популације есте стрăнс легатă де унитатеа ѝеографикă форматă де Банат, Тимок ши Олтенија.

Ну поате фи ниђидекăт адевăратă сусцинереа ачелора каре спун кă Ромăнии дин партеа апусеанă а Тимокулуј сăнт нумици »Унгурени« фииндкă ар фи венит дин Ардеалул кăзут суб стăпăнирeа унгуреаскă, — јар Ромăнии дин партеа рăсăритеанă а Тимокулуј сăнт нумици »Цăрăни« фииндкă ар фи венит дин Цара Ромăнеаскă.

Требујеште штиут кă дела анул 1526 ши пăнă ла 1867, Унгарија н'а фост сокотитă царă, чи доар ун пашалăк ши апој о провинчије аустријакă. Дакă »Унгурениѝ« каре астăзи трăјеск ѝн партеа апусеанă а цинутулуј Тимочeан ар фи венит дела мјазăноапте де Дунăре, де бунă сеамă кă ѝн веакуриле XVII, XVIII ши XIX еј ну с'ар фи путут кема »Унгурени«, чи с'ар фи путут кема »Арделени«, »Бăнăцени« сау »Аустријечи«, — фииндкă ну дин Унгарија, чи дин Аустрија путеау вени ла мјазăзи де Дунăре.

Тот ла фел требујеште штиут кă Ромâнии дин партеа рăсăритеанă а цинутулуј Тимочеан сânt мај îнтăј »Мăрђињинци«, адикă локујитори ај цинутулуј Марђинеа <Крајина>, јар дакă мај апој а îнчепут сă ли се зикă ши »Цăрăни«, ачаста аратă нумај кă ау трăјит îн фоарте стрâнсе легăтури ку Цара Ромâнеаскă. Кând Марђинеа а кăзут суб стăпâниреа Цăрии Видинулуј, даторитă фаптулуј кă атунчи Ромâнии Мăрђињинци ау трăјит îнтр'о »царă«, ромâнеаскă прин локујитории ши прин Домнитории еј, — ау сокотит ка фоарте потривитă пентру еј ши нумиреа де »Цăрăни«.

Нумиреа де »Мăрђињинци«, пе каре о ау нумај Ромâнии дин партеа де рăсăрит а Тимокулуј ши Ромâнии дин Олтенија, ну е тот уна ку нумиреа де »Мăрђињени«, пе каре о ау ојерии Арделени дела Сибиу, ши нићи тот уна ку нумиреа де »мăрђинаши«, каре о ау оамении дела марђинеа унуј цинут. Ворба »Мăрђињинци« вине дела нумеле цинутулуј »Марђинеа« <сăрбеште: Крајина>, — ши дакă ам прими кă Ромâнилор дин партеа де рăсăрит а Тимокулуј пентру ачееа ли се спуне »Цăрăни« фииндкă сânt веници дин Цара Ромâнеаскă, атунчи требује сă се примеаскă ши кă Ромâнилор дин Олтенија пентру ачееа ли се спуне »Мăрђињинци«, фииндкă сânt веници дин Марђинеа <Крајина>. Îн казул ачеста, îнтре Олтенија ши Марђинеа с'ар фи петрекут о мутаре де популације динтр'ун цинут îн алтул, ши деоарече îн амândоуă ачесте цинутури популација а фост ромâнеаскă, îнсеамнă кă дрептул де стăпâнире ал пăмънтулуј стрăмошеск прин, нимик ну с'а пјердут.

Ну требује сă се ујте кă îн декурсул времурилор фоарте мулци Ромâни Тимочени ау трекут îн Банат ши îн Олтенија, ши ну е ку непутинцă сă се фи îнтâмплат ка принтре Ромâнии дела мјазăноапте де Дунăре каре ау венит îн Тимок, о маре парте сă фи фост токмај урмашии ачелора каре îнаинте с'ау рефуђијат îн Банат ши îн Цара Ромâнеаскă. Ромâнии дела мјазăзи ку фрации лор дела мјазăноапте де Дунăре, трăјинд îн легăтури фоарте стрâнсе ши îнкускринду-се унии ку алции, с'ау аместекат аша де мулт, îнкăт астăзи есте ку непутинцă сă се гăсеаскă врео фамилије каре сă ну ајбе пикăтури де сâнђе ромâнеск де пе амândоуă пăрциле Дунăреј. Унитатеа ђеографикă, прекум ши îмпрежурăриле историче прин каре Ромâнии дин Банат, Тимок ши Олтенија ау трекут, ау фăкут ку путинцă аместекареа сâнђелуј îнтре популација ачестор треј цинутури ромâнешти, ши ачастă аместекаре де сâнђе ла рânдул еј а фăкут ку путинцă ка неамул ромâнеск сă фије унул ши ачелаш, атât ла мјазăноапте, кât ши ла мјазăзи де Дунăре.